

NOVI LIST

ZA SVA SAVREMENA PITANJA

God. I.

UREDNIŠTVO I UPRAVA
Mažuranićev trg 3 dvor. I kat

ZAGREB, 24. listopada 1937.

Pretpлата godišnje 48, polugod. 24, čet-
vrtgod. 12 Din. — Pošt. ček. rač. 31117.

Broj 3

VELIKI ZADACI | RADNIČKA KLASA I DEMOKRACIJA | PAUL VAILLANT-COUTURIER

Hoće li prvi odlučniji korak u su-
sret pravilnom i pravednom rješenju
gorućih narodno-političkih pitanja u
zemlji ostati, za dogledno vrijeme, i
posljednji? Hoće li drugi korak kre-
nuti u prazno ili ga uopće ne će biti?
Zar uzmak nakon prvog uspjeha, ko-
ji otvara prve vidike demokraciji i
narodnim slobodinama?

Teška pitanja, koja danas postav-
ljaju najširi narodni redovi, a na koja
još uvijek nema jasnog odgovora.
Radnička klasa zna, da će svaki raz-
voj situacije, koji bi se kretao u ok-
viru potvrdnih odgovora na gornja
pitanja, značiti — sudbonosno po-
igravanje s narodnom voljom, jest
njezino izigravanje. U pitanju su NE-
POSREDNI zadaci, NEPOSREDNA
akcija u narodu, a ne daleka buduć-
nost, koja bi se dočekivala skrštenih
ruku. Radnička je klasa radosno po-
zdravila pribiranje demokracije, ona
će uvijek najborbenije podupirati
njene zahtjeve, ali ona će tražiti i
ispunjenje zadataka, koje je sama ta
ta demokracija sebi postavila. Borba
za demokraciju i narodna prava sa-
stavni je dio teške borbe, koju radni-
čka klasa vodi na političkom, eko-
nomskom, društvenom i kulturnom
području. Ishod te borbe predstavlja
upravo njen životni interes u današ-
njoj političkoj situaciji. Radnička
klasa ne puca preko cilja kako to ra-
do naglašuju možda i dobronamjer-
ni ljudi iz demokratskih stranaka, i
ne traži u današnjoj situaciji ništa
više od svih onih grupacija, koje is-
kreno žele rješenje svih visećih nar-
odno-političkih pitanja u duhu demo-
kracije. Pored toga, ona traži za se-
be ravnopravno mjesto u taboru de-
mokracije, i to u obliku SAMOSTAL-
NOG I JEDINSTVENOG političkog
faktora: U DUHU DEMOKRACIJE.

Nesumnjivi uspjeh, koji je postig-
nut, nameće nove, veće i odgovornije
dužnosti. Ako se te dužnosti ne će
znati ispuniti, ako se ne će htjeti raz-
viti široko zasnovana djelatnost me-
đu narodnim masama, taj će se us-
pjeh pretvoriti u teško razočaranje i
rasulo živih demokratskih snaga i
pokreta. Politika čekanja nije donije-
la nikakve koristi narodu ni do sada,
ali produživanje takve politike pre-
stavljalo bi pravu nesreću.

Reakcija diže glavu. Pribiranje fa-
šističkih i reakcionarnih snaga sviju
boja vrši se brže, nego je to itko
mogao ranije naslućivati. Otpor
protiv nadiranja demokracije i narod-
nih težnja jači je, nego što su očeki-
vali oni, koji su vjerovali u nesmeta-
ni razvoj u pravcu demokracije. U
istom taboru, koji žilavo pruža taj
otpor, odjednom su se našle grupa-
cije i stranke, koje su se do jučer
međusobno gložile i satirale.

A narodi očekuju izvršenje davno
izrečenih obećanja, i to sa svetim
pravom. Traže od vodstava demo-
kratskih i seljačkih stranaka, kojima
u većini svojoj pripadaju, djela i ak-
cije. To traži i radnička klasa u či-
tavoj zemlji. Jer sada, kad je postig-
nuta jasnoća i sloga u osnovnim na-
rodno-političkim pitanjima u taboru
demokracije, kad postoji i oblik je-
dne čvrste političke formacije, — ri-
ječi treba da se provedu i u djelo. —

(svršetak na drugoj strani)

»Ne može se govoriti o par-
lamentarizmu, gdje nema na-
rodnog zastupstva, izabranog
potpuno slobodno, kao što se
ne može govoriti o demokraciji,
gdje nema slobode javne riječi
i štampe. Slobodni izbori, slo-
boda sastajanja i udruživanja,
sloboda štampe, to su temelji
demokracije. Bez njih nema de-
mokracije, kao što uopće ni-
kada i nigdje nema, gdje misao
nije slobodna i gdje narod ne
može svoju misao provoditi.«

Ovo je napisao u svom uvodniku
»Hrvatski Dnevnik« dne 15. ov-
mjeseca. Mi to ne navodimo zato,
što bi to bilo nešto čudnovato i iz-
nimno, jer mi dobro znamo, da je
Hrvatski seljački pokret oduvijek
bio i morao biti demokratski po-
kret. Seljački pokret po svojoj biti
i naravi ne može biti nego samo
demokratski pokret, a osobito naš
seljački pokret, kojemu su temelji
dali i učitelji bili Ante i Stjepan
Radić. Taj pokret kad ne bi bio
demokratski, on bi prestao biti
seljački i iznevjerio bi se nauci
svojih osnivača i učitelja. Ali i po-
red toga nama je vrlo milo i da-
jemo tome osobito značenje, što
»Hrvatski Dnevnik« kao glasilo
tog pokreta, potertava i naglašava
potrebu demokracije i demo-
kratskih prava, jer je to, pogoto-
vo za današnje doba, od ogromne
važnosti. U međunarodnom okvi-
ru i unutar granica pojedinih dr-
žava, a posebice kod nas, od prvobit-
ne je važnosti borba za demo-
kraciju i demokratska prava, jer
bez toga se ne može ni korak nap-
red u rješavanju svih drugih pi-
tanja, pa ni nacionalnog pitanja,
kao što nam najbolje dokazuje i
sam akt od 8. listopada sklopljen
između SD-koalicije i beogradske
Udružene opozicije.

Osim toga, polažemo ogromnu
važnost, da se stalno naglašava
demokratsko obilježje Hrvatskog
seljačkog pokreta, jer se na taj
način povlači jasna demarkaciona
linija prema svim protudemokrat-
skim i fašističkim elementima.
Nažalost, pod krinkom jedinstven-
osti općeg narodnog pokreta u-
vukli su se u redove hrvatskog se-
ljačkog pokreta mnogi protude-
mokratski i fašistički elementi, ali
ne namjerom da borbu tog pokre-
ta pomognu i pospješe, već nasu-
prot — za račun i po nalogu svo-
jih domaćih i stranih gospodara
— da tu borbu slabe i koč, a sa-
mom pokretu da u danom mo-
mentu zabiju nož u leđa. To su
frankovački i klerikalni elementi,
koji nemaju ništa zajedničko sa
seljačkim pokretom, kojima je taj
pokret stran i tuđi; oni mrze se-
ljaka, jer su protudemokratski, da-
kle protunarodni. Njima je danas
seljački pokret zgodan i odgova-
rajući krov, pod kojim oni mogu
da pripremaju svoje fašističke,
protunarodne namjere i planove,
za koje žele da u podesnom času
iskoriste taj pokret kao masovni
pokret. Dakle, i sa tog gledišta
ima svoje veliko političko znače-

nje naglašavanje demokratskog o-
bilježja hrvatskog seljačkog po-
kreta.

I konačno, to isticanje demo-
kracije i demokratskog principa
za nas ima ogromno značenje i
radi toga, što time hrvatski se-
ljački pokret indirektno priznaje,
da i naša radnička klasa u svim
hrvatskim krajevima, i to baš na
osnovu tih demokratskih načela
ima puno pravo, da osniva svoj sa-
mostalni klasni pokret (politički i
sindikalni), koji je uz seljački po-
kret i uz naprednu inteligenciju,
jedini iskreni i istinski borac za
demokraciju i narodnu slobodu, a
ujedno i najprirodniji i najpouz-
daniji saveznik u toj borbi. Jer ne
može se ni zamisliti, da bi jedan
pokret, kao što je naš seljački,
koji je po svojoj biti i naravi stro-
go demokratski, koji traži i bori
se za demokraciju, mogao porica-
ti ili čak spriječavati jednu čitavu
društvenu klasu (t. j. radničku
klasu), da ona postane samostalan
politički činilac i kao takav da da-
de svoje savezničke snage u borbi
protiv fašizma i reakcije, a za de-
mokraciju i narodnu ravnoprav-
nost.

Zar se u današnje doba neiz-
mjernog razvitka nauke, u doba
visokog tehničkog napretka, veli-
ke materijalne i duhovne kulture,
dakle, sve samih tekovina koje su
dobivene umom, ali još više žulje-
vitim trudom ruku radnog nara-
da, — zar se u takovo doba u mo-
dernom društvu može voditi de-
mokratska politika bez i protiv
radničke klase?

Zar se može i zamisliti borba
za slobodu i ravnopravnost bez
radničke klase, kojoj je oduvijek
ta borba bila nerazdvojivi sastav-
ni dio njezine borbe za socijalno i
ekonomsko oslobođenje?

Ne može postojati prava de-
mokracija bez i protiv radničkih
masa, koje su po svom socijalnom
i ekonomskom položaju, uz selja-
čke mase, pravi izraz i izvor svih
demokratskih težnja.

Ne može se provoditi prava de-
mokratska politika bez i protiv
radničke klase, koja je u povije-
sti svih naroda, osobito za viada-
vine reakcionarnih i diktatorskih
režima, dala najviše političkih i
ekonomskih žrtava. I naša je rad-
nička klasa u doba reakcije i dik-
tature davala goleme političke žr-
tve u borbi za slobodu i demokra-
ciju. U isto vrijeme naše je radni-
štvo, jednako kao i seljaštvo, pod-
nosilo i najveće ekonomske žrtve,
time što je najteži dio velike pri-
vredne krize nosilo i još uvijek no-
si na svojim leđima.

Radi svega toga našoj radni-
čkoj klasi nameće se neminovna
dužnost, da se ona danas bori za
demokraciju i za puno rješenje
nacionalnog pitanja i da svaku
takovu borbu svim svojim silama
pomogne. A da tu dužnost uzmo-
gne u punoj mjeri izvršiti ona ima
nepobitno političko i moralno pra-
vo, da osniva svoj vlastiti samo-
stalni klasni pokret.

Jedna kratka Havas-ova vijest iz
Pariza donijela nam je, u razmjerno
brzom razmaku, još jednu smrt: po-
slije Barbusse-a i Gorkog, umro je i
poznati francuski publicista i neu-
strašivi borac za bolju budućnost čo-
vječanstva — Paul Vailland-Coutu-
rier.

Vailland-Couturier bio je glavni
urednik francuskog izdanja poznate
revije »La litterature Internationak«
(organ Međunarodnog udruženja rev.
pisaca, u čijim redakcijama danas
sjede poznati književnici Andersen-
Nexo, E. Glaezer, M. Gold, R. Rol-
land, J. dos Passos, a u njima su bili
i Barbusse i Gorki) i član upravnog
odbora (sa Barbusse-om, Gorkim,
Rolland-om i Gide-om) časopisa
Commune. Duh eminentno blistav i
živ, u izvjesnim momentima fanatič-
no predan svom životnom vjerova-
nju: borba, nepošteđena borba protiv
svag mračnjaštva, Vailland-Couturier
je bio od onih rijetkih ljudi koji is-
kreno, i toplo, i intenzivno osjećaju
narod, njegove patnje, njegovu ro-
mantiku i njegove borbe. Pisao je o
obrani kulture, o zabranjenim pjes-
mama što su se pjevale za vrijeme
1914—1918, o žutom smijehu... A
u prvim danima martovskog pevrata
1917 godine bio je među prvima koji
su na te događaje gledali blistavom
jasnoćom.

Vrlo aktivan, Couturier ne samo
što nikada, ni u intimnim diskusija-
ma ni u običnom konvencionalnom
saobraćaju nije otpustio od svog u-
vjerenja, nego je gotovo u svakom
radu nadmašivao i onaj tzv. maks-
imum koji može da da jedan čovjek:
iz Parlamenta (bio je i narodni po-
slanik) jurio je u redakcije, iz redak-
cije na kakvu političku ili kulturnu
manifestaciju, pa opet u redakcije
— i tako iz dana u dan, iz noći u noć,
sve do smrti. Međutim, ta pretjera-
na zaposlenost javnim funkcijama
svodila je njegov književno-publici-
stički rad uglavnom na kratke, saže-
te, ali veoma uvjerljivo pisane čla-
ke, i jedini mu je opsežniji rad Dicta-
ture des Morts, čiji je jedan frag-
ment (Figures) bio objavljen i u
Commune-u. Odličan stilista, on ni-
kada nije smatrao suvišnim da u bez-
broj varijacija ponovi osnovnu misao
svoje ideologije:

»Marksizam nije ni crkva, ni eti-
keta. To je naučna metoda, to je
ključ«. Treba samo poznavati ru-
kovanje ključem. Treba mu prići s is-
krenošću. Treba osjetiti dinamizam
te njegove snage, — potrebno je po-
nijeti ga u sebi. A Paul Vailland-
Couturier zaista je bio odličan pozna-
valac tog ključa, koji je ujedno i sa-
stavni dio njegovog složenog života.

bt-

Kulturni odbor pomoći

Zagrebački književni list »Kultu-
ra« donosi (u broju od 15. X.) na u-
vodnom mjestu pisma g. dr. Ive Po-
litea, predsjednika Advokatske ko-
more u Zagrebu, i g. Vladimira Si-
mića, predsjednika Advokatske ko-
more u Beogradu. U svojim pismima
spomenuti radnici zalažu se za po-
kretanje akcije oko zbrinjavanja i za-
štićivanja siromašnih porodica politi-
čkih osuđenika. — Kako javlja ured-
ništvo »Kulture«, formiran je već
Kulturni odbor pomoći (KOP), koji
će, uz pomoć i sudjelovanje nekih u-
glednih javnih radnika, organizirati
akciju za pomaganje porodica, čiji
su hranitelji lišeni slobode zbog poli-
tičkih istupa.

Mi znamo, da se ovi zadaci nisu izgubili iz vida, ali mi želimo i to, da se odlučnim korakom krene napred, ne u prazno, ne u neizvjesnost, nego u borbu i u susret ljepšoj budućnosti. Nema sada mjesta samo zadovoljnom trljanju ruku, kao da su dobivene bitke, koje će odlučivati sudbinom naroda. Nikakve bitke nisu dobivene, bitke tek treba da dođu!

Dr. Stojadinović u Parizu i Londonu

Ministar pretsjednik i vanjskih posala Dr. M. Stojadinović bio je prošlih dana u službenom posjetu Parizu i Londonu. Svrha ovog puta bila je produženje ugovora o prijateljstvu i trgovinskog ugovora između Francuske i naše zemlje. Od toga još važniji su razgovori, koje je Dr. Stojadinović ovom prigodom imao sa francuskim i engleskim državicima. Prolazeći kroz Italiju on se je sastajao i s predstavnicima fašističke Italije.

Ovaj put Dr. Stojadinovića ima svoje posebno značenje i radi toga, što pada neposredno iza rekonstrukcije vlade, koju je Dr. Stojadinović proveo, iza sklopljenog sporazuma između SDK i UO, i neposredno pred otvaranje novog zasjedanja beogradske Narodne Skupštine.

Grof Dorgeres i

»Hrvatski dnevnik«

U Francuskoj postoji neka »seljačka stranka«, koju predvodi jedan grof po imenu Dorgeres. Ta je stranka među samim francuskim seljacima, a da o drugim narodnim slojevima i ne govorimo, veoma omražena i toga grofa ne uzima tamo nitko ozbiljno. On ima u francuskom demokratskom parlamentu svega jednog zastupnika. Inače se ubraja u desničarske (čitaj: fašističke) grupe. Propagira povratak na prošlo, što znači da nije prijatelj napretka, već želi povratak vremena robovanja i nasilja.

Čudno je da ovo nije poznato »Hrvatskom dnevniku«, koji se toliko zalatio, da na čitavoj stranici donosi hvalospjev tomu grofu i njegovoj sićušnoj političkoj grupici, kao da u Francuskoj i nema drugih velikih narodnih pokreta i političkih organizacija koje predstavljaju demokratsku Francusku.

Oni koji predvode potomke Matije Gupca i smatraju se tumačima seljačke ideologije, trebali bi ipak imati malo više obzira prema tim potomcima tog seljačkog mučenika, a ne svoje stuppe posvećivati potomku srodnika tlačitelja Matije Gubca i njegovih supatnika. Ima daleko za mašnjih problema.

J. R.

»Hrvatski Dnevnik« na lomači!

»Hrvatski Dnevnik« donosi ovu vijest: »U ponedjeljak je u Herceg Novom spalila jedna rulja pod vodstvom nekog Buzolića »Hrvatski Dnevnik« u znak protesta, što »Hrvatski Dnevnik« ne piše, kako bi se nekom htjelo«. — »Vreme« donosi istu vijest, pa kaže, da se je to dogodilo u izbornom srezu g. Mirka Komnenovića, jednog od prvaka grupe g. Ace Stanojevića. »Vreme« kaže: »Revoltirani narod, predvođen svojom omladinom, na javnom trgu spalio je u Herceg Novom sve brojeve »Hrvatskog Dnevnika« koji su toga dana stigli u Herceg Novi. Sa ovim aktom protesta solidarizali su se svi Srbi i Hrvati u Herceg Novom«.

Može li seljak platiti dugove?

Od 1932. do danas stoji kod nas na dnevnom redu pitanje seljačkih dugova. Prije nego što je došao zakon o zaštiti seljaka dužnika, banke i njihovi advokati u štampi tvrdili su da seljak nije prezadužen, da može da plati i da nije pitanje kako da se pomogne seljaku nego kako da se pomogne bankama, da one dođu do jeftinog kredita. Pa i one mjere koje su oglašene kao zaštita bile su predviđene na kratko vrijeme. Zato je svake pola godine ponovo rješavano o seljačkim dugovima i svaki put javljali su se isti advokati, da je prošlo vrijeme u kome se zaštita mogla još nekako pravdati. Njihova ustrajnost nije bila bez uspjeha. Oni su naročito nastojali da prodru s predlogom da zaštita ne bude opća, nego pojedina tako da sud ima da odredi je li seljak sposoban da plati. Kod ovakvog stanovišta uzima vjerovnik na sebe da dokazuje je li njegov dužnik sposoban da plati.

Mnoge Uredbe od 1932. isticale su da je riješenje koje one donose konačno i pravedno. Takova je bila i posljednja. Njezina osnovna značajka je da je u njoj izvršena klasifikacija dužnika. Ona je vodila računa o dužnicima prema visini njihovog posjeda i veličini duga. Utvrdila je rok unutar koga se imaju isplatiti dugovi i obroke u kojima će se vršiti otplata. S druge strane, ona je utvrdila za koliko se smanjuje dug pojedinog dužnika. To je sa stanovišta dužnika.

Sa stanovišta vjerovnika Uredba je odredila koliko će od oprosteno dug pasti na vjerovnika, koliko na državu. I drugo, prenijela je sva potraživanja na Privilegovanu Agrarnu Banku kao općeg vjerovnika, a ranijim vjerovnicima ima banka da da naknadu, tako da oni mjesto seljaka dobijaju za dužnike PAB. Dugove, koje seljak nije mogao da plati, jedno radi krize, a drugo radi toga što su silno narasli zbog visokih kamata, mobilisali su vjerovnici, nešto smanjene. Seljak je bio pod zaštitom od god. 1932. i vjerovnik nije imao ništa od svog potraživanja. Najnovija Uredba predvidjela je način otplate i, prema tome, vjerovnik je mogao da je pozdravi. Utoliko prije, jer je na neki način mobilisan njegov kapital, koji je za njega bio mrtav, jer je seljak bio nesposoban da plati. Zato bi se ova Uredba mogla nazvati i Uredbom za zaštitu vjerovnika.

U vrijeme kad je ona donijeta vladala je ovakva ocjena privredne situacije. Cijene žitu su skočile do 170 dinara po mtc. Izvoz je oživio, a godina je dobro ponijela i prema tome nema nikakve sumnje da seljaku ide dobro i da će on moći vrlo lako platiti obroke duga. Čitave godine advokati pišu da je agrarna kriza riješena u svijetu i kod nas. Trebalo je sačekati prve otplate, pa da se pokaže koliko je seljaku zbilja bolje.

Banke su prijavile (sa zadrugama zajedno ima ih 4140) 651.155 dužnika, s dugom od 2 milijarde 816 milijuna. Ovi dužnici trebali su 15. veljače da plate prvi obrok u iznosu od 230 milijuna. Do 15. rujna oni su platili

svega 75 milijuna. Na 15. studena dospijeva drugi obrok. Zar će platiti drugi obrok onaj, koji nije mogao da plati ni prvi?

Čim se pokazalo da seljak nije platio odmah su došla tumačenja. Uzet ćemo ono, koje je najkarakterističnije. Jedni tvrde, i odmah se zna s koje su strane, da se seljak pokvario u toku nekoliko godina pod zaštitom. Agrarna kriza je prestala, seljak je pun para, pa ako ne plaća šta može biti drugo nego da se pokvario. Isplatu jednog dijela prvog anuiteta izvršili su samo 271.452 dužnika. Znači da njih 379.703 nisu ni pokušali da plate.

Nasuprot ovom tumačenju o pokvarenosti seljaka treba dati tumačenje, koje će pokazati zašto je morao da se nakon prve godine novog dužničkog režima pokaže ovaj rezultat. Prvo agrarna kriza nije riješena. Postoji izvjesno poboljšanje, relativno prema godinama duboke krize. To poboljšanje nije se osjetilo na čitavoj liniji, za sve poljoprivredne proizvode, nego samo za one koji se izvoze. Poboljšanje je neznatno, tako da su i njegove posljedice za seljaka minimalne. Drugo, samo izvjesni krajevi proizvode viškove za izvoz. To su uglavnom oni, na kojima se pojavljuje Prizad da intervenira. Ako se govori o izvjesnom popuštanju krize, onda se to može kazati samo za ove krajeve. Treće, i u tim krajevima seljak ne dobija burzovnu cijenu za žito, nego daleko nižu. A kad kod nas govore o popuštanju agrarne krize, onda se navode burzovne cijene, kao da seljak donosi svoje žito u mramorne palače, a ne prodaje trgovcu - posredniku.

Četvrto i ništa manje važno jest, da je seljak već godinama pod udarcima krize. On je iscrpljen, njegova radna snaga i njegova stoka. Njegovo oruđe je zapušteno i potrebna su mu sredstva, da bi ih mogao obnoviti. Kad se to čini iz godine u godinu, može seljak da odvoji jedan dio novca, koji dobije kad proda plodove i na druge izdatke, pa i na otplatu dugova. Ali kad treba popraviti i mijenjati sve iz temelja, počevši od krova nad glavom do košulje i od pluga do ograde na njivi, onda i najviše cijene i najrodnija godina ne mogu dati koliko treba pa da se sve podmiri. Pa kad se nalazi u takim prilikama, onda će seljak donijeti sasvim zdravu odluku, da je mnogo važnije da on najprije osigura svoj život i život porodice kao proizvođača, da spremi sebi oruđe s kojim će da radi, pa tek onda može misliti i na dugove. To je neumoljiva logika stvarnosti. I dotle, dok nije u položaju da ima takve viškove s kojima može raspolagati, pa da ne ograniči ni svoje potrebe, da bi se održao u životu kao čovjek i kao proizvođač, seljak dotle nije sposoban, u ekonomskom smislu, da plati dugove. A drugog kriterija nema za određivanje te sposobnosti.

Nije, gospodo, pokvarenost uzrok, nego seljak ne može da plati. I ne čudite se, ako ne plati drugi i treći obrok.

Unitarizam JRZ. i JNS.

BORBA ZA NARODNO JEDINSTVO A PROTIV FEDERACIJE

Beogradska »Samouprava« glavni organ JRZ, priopćuje ovu zanimljivu bilješku:

»Nakon potpisanog sporazuma o proceduri mnogi vodeći hrvatski listovi, udarajući na ideju narodnog i državnog jedinstva, na unitarističko uređenje države s naročitom tendencijom obaraju se samo na JNS, koju su i sami već davno sahranili. Gospoda se varaju u računu i žele zametnuti trag. Ne napadaju oni JNS zbog njih, nego zbog sebe... Nije JNS jedina unitaristička stranka u Jugoslaviji. Unitarizam je prihvatila ogromna većina Srba, Hrvata i Slovenaca g. 1918. preko legalnog svog predstavništva — Narodnog Vijeća u Zagrebu i to onda, kad nije ni postojala JNS. Tek 10 godina poslije toga skalupljena je JNS, koja nije nikada imala oslonu u narodu i koja ga nema ni danas. Što se Srba tiče, oni su svi bez razlike uvijek bili unitaristi, protivnici federacije i triju narodnih suvereniteta, protivnici cjepanja ove naše države. Ako se i danas u tom velikom pokretu nalazi JNS, to ne znači, da ta ideja ne valja. Ali nisu gospoda iz JNS jedini unitaristi. Sve stranke, koje danas postoje, ispovjedaju unitarizam i ideju državnog i narodnog jedinstva. U tom velikom narodnom pokretu, koji je zatalasao sav naš jugoslavenski narod, našli su se i pristase JNS, ali kao iščezavajuća manjina. Sada kad se stvara veliki narodni front za cjelinu i nedjeljivost Jugoslavije, za državno i narodno jedinstvo, a protiv cjepanja ove države u federacije — sav se narod spontano svrstava u jednu snažnu neprobojnu falangu, bez obzira na prošlost«.

Prof. Lukas za fašizam

U polemici s beogradskom »Javnost«, povodom tvrdnja, da je on propagator teorije o gotskom porijeklu Hrvata, prof. Filip Lukas piše u »Hrvatskoj Reviji«: »Što ja mislim kritično o fašizmu i hitlerizmu kao socijalno-političkim pojavama, to je moja stvar. Zdravi pak hrvatski interesi od nas traže, da te velike pokrete u životu dvaju naroda i država, stvorene slobodnom voljom i pristanom tih naroda, ne napadamo, jer ne ugrožavaju naš nacionalni i kulturni život. Mi, nasuprot, znamo, da je naša kultura najvećim dijelom bila baš nadahnuta tvorevinama tih naroda, te da njima imamo da zahvalimo najveći dio našeg stvaranja, pa da se i danas u okviru tog stvaranja vrši naš kulturni razvoj. TI NARODI I DANAS STOJE NA BRANIKU EVROPSKE CIVILIZACIJE, NACIONALNOG PRINCIPA I NACIONALNE KULTURE, KOJE SU UGROŽENE«.

Tako g. profesor Lukas. Mi smatramo, da je to, što je on napisao, jedan kulturni skandal za koji bi on morao da odgovara kao javni radnik. Neka taj gospodin dokaže svoju tvrdnju, da ovi narodi (ili bolje reći: režimi) na koje on misli, danas zaista stoje na braniku evropske civilizacije i kulture. Mi ćemo mu drugom prilikom dokazati upravo obratno, t. j. da fašizacija onih zemalja znači stvarno povratak u barbarstvo, znači anticivilizaciju i antikulturu.

Esperanto

ROMAIN ROLLAND O ESPERANTU

»Treba ostvariti, da se esperanto obvezatno uvede i službeno podučava u svim pučkim školama, jer inače ne može da postoji nikakvo ozbiljno, dugotrajno, općenarodno zблиženje. Da bi narodi živili u slozi, moraju se prvo upoznati. Esperanto mora da vrati sluh onima, koji su gluhi, jer su stoljećima bili ograđeni svojim jezicima.«

GOSIN HARAMINA O SPORAZUMU

Čitamo u »Vremenu« od 18. X. kako su »socijalisti u Hrvatskoj oštro osudili sporazum« i kako je »šef socijaldemokrata za Hrvatsku g. Vilim Haramina u svome govoru obavijestio prisutne o današnjim političkim prilikama«:

Zagreb, 17. oktobra. — Danas prije podne u deset sati održana je konferencija socijal-demokrata koju je sazvao šef socijaldemokrata za Hrvatsku g. Vilim Haramina. Ovo je bila prva uža konferencija socijaldemokrata iz ovih krajeva. Na njoj su pretresana sva pitanja, koja su u posljednje vrijeme nastala u našem političkom životu u vezi sa sporazumom između šefova opozicionih vanparlamentarnih grupa.

Čitava konferencija protekla je u duhu jednodušnosti i jednoglasnom odlučivanju s obzirom na stav koji će socijal-demokrati zauzeti još ovih dana u političkoj situaciji. Konferenciji je predsjedavao g. Vilim Haramina. On je u svom govoru obavijestio prisutne o današnjim političkim prilikama.

Otvorajući konferenciju g. Haramina je podsjetio svoje jednomišljenike na konferenciju socijalista koja je održana 1909 godine u Ljubljani pod tadašnjim najreakcionarnijim režimom bivše Austro-ugarske monarhije G. Haramina je evocirao tadašnje prilike i događaje i rekao između ostalog:

Protiv shvatanja g. dr. Mačeka
— Drugovi, vi se još dobro sjećate da smo, izlažući se najgorim prognozama, još u ono doba donijeli jednoglasno odluku o držanju radnih masa prema našem nacionalnom problemu. Nismo li mi još onda utvrdili da su Srbi, Hrvati i Slovenci jedan narod u nacionalnom pogledu i da kao takvi zaslužuju jednu, jedinstvenu nacionalnu državu.

Međutim sada poslije 26 godina od našeg zaključka, rekao je g. Haramina dalje, g. dr. Maček i g. Ljuba Davidović u društvu g. Joce Jovanovića, Ace Stanojevića, g. Adama Pribevića, g. Vildera i ostalih dolaze do nekakve nove istine da su Srbi, Hrvati i Slovenci u nacionalnom pogledu tri zasebne države, čiju formu g. Ljuba Davidović precizira u definiciju »složene države«!

Mi radnički predstavnici ne smijemo biti indiferentni prema takvim shvatanjima građanskih političara. Nadam se, da u tom pogledu i dalje samnom dijelite zaključke ljubljanske konferencije, što se tiče definicije našega naroda. Što se pak tiče administrativnog uređenja države, mi predstavnici radnog naroda, uvijek smo bili i ostajemo kod toga da se administrativno uređenje prilagodi savremenim potrebama.

Za široke samouprave

Široke samouprave svakako da bi narodu, a specijalno širokim radnim masama donijele više koristi nego nekakva parcelacija državnih granica.

Mi smo uvijek bili za punu demokraciju, političke i građanske slobode i za parlamentarizam po demokratskim načelima, ali prema tekstu novoga sporazuma izlazi da ta prava demokracija nikad ne bi došla do izražaja. Osim svega toga u ovom se sporazumu ne govori ništa o ekonomskoj demokraciji i socijalnoj pravdi ma da su ta dva faktora najglavniji po radne mase i njihove interese.

Na kraju je g. Haramina iznio socijalne, vjerske, političke i ekonomske razloge koji se sukobljavaju sa intencijama koje izviru iz ovog sporazuma i izlaže čitav jedan plan koji bi jedini, po njegovom mišljenju, bio u stanju da pomogne širokim narodnim slojevima.

Socijalni demokrati donijeli su zaključak da narednih dana održe širu konferenciju socijal-demokrata na kojoj će se u ovom pravcu donijeti zaključci i odrediti držanje socijaldemokrata koji će osuditi sadašnji sporazum između SDK i beogradskih grupa U. O.

Evo, kako upečatljivo govori čovek, koji nije nikakav feder u današnjem federalističkom licemerstvu, nego čovek iz naroda i ako je neko doista ukorenjen u masama, onda je to taj naš poli-

tičar, koji nije nikakva nadmena nula pod policijskom prismotrom, nego ovaploćenje političke dalekovidnosti i karaktera. Kad se politički život upućuje vanparlamentarnim putem, onda treba da se kaže ovoj belosvetskoj žgadiji, koja se kupi oko federalističke trpeze, da je to najordinarnije nevaljalstvo. A gospodin Vilim Haramina imao je toliko moralne kurazi da se prvi obori na gušave suđere naše političke čaršije i da prvi među prvima kaže mušku i junačku reč. Jer, što hoće te sporazumaške krlje, što sada promoliše prljave njuške iz svoga nazovidemokratskog pelca? Što hoće ti budavi jeroglifi svake pa i najosnovnije političke azbuke, što hoće ti zapušači sviju naših političkih flaša — od ujedinjenja pa do danas? Oni hoće da nam sole pamet nekakvim svojim sporazumaškim proklamacijama, i u ime parlamentarizma oni hoće da razjure petomajsku skupštinu, a to je ono čemu se sve prave demokrate s gospodinom Haraminom na čelu s pravom suprotstavljaju. Jer: izmerena mačkovim terazijama, ova najnovija parcelacija naše otadžbine je crnožuta podvala ugovorna hartija, rastalambasana od Durmitora do Dinare, odbacuje sve tekovine našeg ponosnog samopregorevanja, ona poriče opipljiva fakta, ona je mangupsko nipodaštavanje svih rasnih triumfa, ona je slepačka rabota, koja u svojoj nevidimoj netrpeljivosti negira sva Bogomdana stanja naše političke stvarnosti, ona je upravo doslovno to što je urednik »Balkana« Savić nazvao: »Oskrnavljenjem martirskih grobova«, a što gospodin Haramina kao predstavnik radnog naroda krsti »građanskom politikom«. Jer, doista, što znači ovo tumbanje zdrave pameti, ako ne gnusno prljanje amaneta i podvaladžijsku rabotu lažova bez obraza, parlamentarnim anketama utvrđenih cincarskih lopuža i arhilopova, demokratskih, profesionalnih žonglera, koji danas — u eri slobode — proviriše iz mišjih rupa svog građanskog kukavičluka, pod pretpostavkom da je svaka nacionalna svest i savest u ovoj zemlji zaspala i kao da u ovoj zemlji nema više zdrave, haraminske narodne pameti, koja ume da razlikuje piktije od mermera.

»Gde se dimi, tu i vatre ima«, misle ovi palanački kepeci i žgole, pa kad već raščerečujemo otadžbinu, hajde, da na tom velebnom požaru ispečemo i svoju federalističku crkotinu: biće pečenke u ciganskim svatovima... Danas, kada bakšiš riče iz svakog štampanog slova, kad se splećine i sprdaćine šepure po svim političkim avlijama kao ćurani, danas kad svaki smet i nečovek misli da je došlo vreme da se pogazi i popljuje državni obraz, pa sad laj i urlaj, u tom sveopćem ćavkanju kučki, danas je upravo melem duši pročitati i čuti dve-tri muške i ponosne reči, kakve je prozborio gospodin Haramina, socijalista po uverenju i »predstavnik radnoga naroda«, koji ne spada — dabome — među one Hrvate za koje je »Times« neki dan dobro napisao, da »ne znaju što hoće, ali to hoće odmah«, jer je gospodin Haramina uvek znao šta hoće, pa je to i dobio.

»Da se ujedinićmo pa da menjamo misli o proceduri ujedinjenja« ili — »da menjamo procedure, pa da se onda ujedinićmo«, tako prevrću to nesretno hrvatsko pitanje, kao majka Jugovića Damjanovu ruku već punih devetnaest godina, a eto gospodin Haramina im je lepo objasnio, da je to pitanje skinuto s dnevnoga reda već pre trideset godina na ljubljanskoj socijaldemokratskoj konferenciji, pa sad što tu ima da se vrati u »predstanje«? I što mu znači ono »predstanje«, kao da je istorija provodačnica, pa kod nje možeš jednim sporazumaškim dodatkom da prevrneš ženidbeni ugovor, pak da mirazu dodaš ili oduzmeš još dva - tri federalistička plehana noksira! Nije nego, vrlo važno, ako!

— More, — ko će koga da smota pod jorgan, federalci integralce ili integralci federalce, vrlo važno, ko da smo mi Pop-Jocine frajle, pak da damo ili ne damo, nego je istorija nas smotala, brate, pa nas sad mota i gnjavi kako zna i hoće, a tu bandoglavo i bezglavo čavrljanje političkih šarlatana ne može više ništa da vrati ni u kakvo »predstanje«, jer je takvo naravoučeniće najelementarnije političke azbuke, a ko je pile neka se ne meša s orlovima. Politika, bato, nije jasika prečiste Bogorodice:

Svako drvo urodilo,
a jasika ne rodila,
već jasika trepetala
usred leta i bez vetra.

U političkom mastilu potopljene muve i gundelji našeg sveopšteg zanovetanja isplaziše kod svetlosti pogrebnih sveća tog davolskog sporazumaškog činodestvovanja, kad se rastvoriše naši politički grobovi i kad mravlje političke veličine (još iz vremena kraljice Natalije), kao pokojnici u pogrebnim povorkama mrmlju u horu tropare, pa ako taj zastareli romantizam neće da se stro-pošta s tih trulih merdevina, a što je onda osuđeno na propast? Gospodin Haramina u svojoj uvodnoj reči nije obilazio probleme kao kiša oko Kragujevca, jer nije nego ustav ko bajagi urma, pak da se proguta ili ne iz prostog ćefa, nego je »stanje fakata tvrdo glavo«, kako kaže engleska poslovice, a mi ne živimo u svetu dečjih skaski u zemlji Koromandiji, nego na tvrdom tlu radničkih komora, gde gospodin Haramina najbolje zna kako se između braće sve može rešiti bratski i na bratski način. Sitne, administrativne aljkavosti pod lupom separatističke zlonamernosti, dakako, da izgledaju kao kočoperne, hegemonističke nemanj, a nisu drugo do puke formalnosti, koje se mogu likvidirati s dve-tri tople i iskrene reči, a ne s državopravnim protokolima, gde bi jedan drugog konjma o repove, pak mu bijele salomio ruke. Ti naši politički klimavci jedni druge lažu i časte otrovnim piškotama, zaboravivši onu klasičnu Masarykovu, da »politiku treba podrediti etičkim zakonima«, jer gde nema etike, tamo nema ni germe, a gde germe ni kolača nema. Jer kakav je to njihov sporazumaški kolač, koji se peče samo privremeno i kakva im je to ravnopravnost, kad u njoj

nisu priznali Slovence i kakva je to antidemokratska, antijakobinska papazjanija s tri suvereniteta bez socijalne sadržine? U svojoj socijalno - političkoj analizi tog nazovisporazuma gospodin Haramina je naročito sretno podvukao svako pa i najmanje odsustvo socijalne sadržine. To je bolesna šovinistička egzaltacija prorupljenih, čiftinskih lobanja, koje ne vide dalje od svog knjaževačkog i samoborskog plota, to su politički pogledi trulih bundeva po budacima, to je apsurd protivu čega se buni sve što doista ima korena u narodu. Od Ražnja i od Bajmoka do Svrljiga i Kikinde diglo se i pobunilo se zajedno sa gospodinom Haraminom, sve što narodski misli, bez obzira na klase i na poreklo, na pozive i na politička uverenja. Tu socijalista i predstavnik radnog naroda gosin Haramina stupa uporedo sa gospodinom Nedeljkom, direktorom Poštanske štedionice, tu književnik Dule Nikolajević stupa rame o rame s gospodinom ministrom Dragim Jankovićem i s Krstom Cievarićem, a sve je ujedinila jedna jedina ideja, da urazume ove političke prevrtljivce naše političke berze, ako ne na drugi način, a ono upozorenjem na pozitivne zakone. Jedan žaca-kvartovac ili saobraćajac ima u svakom svom gestu kojim reguliše promet po cestaradarstvenom propisu više političke mudrosti od sviju ovih naših senilnih i pogaslih žiža, što kao rodoljubive furune stoje raspućane u našoj narodnoj sobi, zrele za đubrište i ni za što drugo. E, kada smo dočekali i to, da nam prljavi kafanski čaršavi iz kafane Barajevo budu barjaci, da nas truli paradajzi vode na političke megdane, da su mudre ćutalice postale budilnici, onda neka nam i političke pećurke budu gromobrani. I da nam nema nade u takve haramije kakav je naš »predstavnik radnoga naroda« na braniku prave socijalne demokratije, pravog bi rodoljubca spopalo crno očajanje, ali tako ipak, u ovom beznađežnom ajmoku naše politike i plajvaz gospodina Haramine vredi za dobro koplje, jer u ruke Mandušića Vuka svaka puška biće ubojita.

OSVAJANJE POMOĆU OPIJUMA

Engleski listovi donose veoma interesantne podatke u vezi s japanskim prodiranjem u Kini. Nekoliko mjeseci prije rata, Japan je preko svojih agenata u područjima, koja je sada zaposjeo, osno-vao čitava poduzeća za skupljanje i pušenje opijuma. Samo u Harbinu i Kalganu bilo je preko 300 opijumskih špilja, koje je svakog dana posjećivalo oko 50.000 ljudi. Na taj način, stotine hiljada Kineza, osobito iz oblasti Tiencina, Pekinga i Hopeja, bilo je demoralizirano i onesposobljeno za službu u vojsci.

—o—

31.117

je broj našega ček. rač. kod Poštanske Štedionice, Zagreb. — Poslužite se njime!

Gospodska briga za seljaka

Seljak, seljački narod, seljačka država to su riječi koje naša gospoda političari najviše izgovaraju, pogotovo kada idu među narod da love glasove. Sudeći po riječima i govorima naših gospodskih političara oni se ni za šta drugo i ne brinu nego za dobrobit seljaka i seljaštva. Rekao bi čovjek da nijednom seljaku nije bolje nego našem, jer nigdje na svijetu nisu gospodi tako puna usta brige za seljaka i seljaštvo, kao što je to kod naše gospode. Nema vlade od mnogobrojnih vlada koje su se kod nas izmijenjale koja nije izjavila da joj je prva briga dobrobit seljaka, kao što nema ni političke partije koja to isto ne bi izjavila. Jednom riječi blago našem seljaku kad se svi za njega toliko brinu!

Tačno je da je naš hrvatski narod u svojoj većini seljački a tako stoji stvar i sa ostalim narodima Jugoslavije. Ali isto je tako tačno, da kod nas nije bilo nijedne seljačke vlade, da je država uvijek najmanje brige posvećivala seljaštvu. Iako je narod seljački država nije seljačka. O tome veli vođa srpskih zemljoradnika sljedeće: »Kako danas stoje stvari u državi, ni politička, ni privredna, ni socijalna uređenja ne odgovaraju potrebama većine njezinog stanovništva. Prema radu i proizvodnji toga stanovništva njemu se čini jedna nepravda. Na sto procenata vrijednosti koja se godišnje stvori u državi, njegovi su dvadesetak procenata. Od državnih prihoda koje ostvaruje državni budžet, jedna polovina se troši na plate i penzije; na potrebe seljaka jedva dvadeseti dio. To će reći na jedan milijun i nešto više ljudi država utroši preko pet milijardi dinara, a na 10 milijuna onih koji zemlju rade jedva 200 milijuna. I tako najveći proizvađač u državi do-

bar dio svoje muke daje u obliku poreze na neproizvodne svrhe. Za svaku uslugu koju mu država danas čini (sudska pomoć, saobraćaj, crkva itd.), seljak zasebno plaća u obliku raznih taksa, dažbina itd. Poslije države, koja mu prva i prije svih i od svakog uzima, dolaze posrednici, oni koji kupuju seljačke proizvode, pa ih preprodaju. Na tome posredničkom poslu seljak uvijek ponešto izgubi. Poslije ovih posrednika dolaze prodavci seljakovih prvih potreba (petroleja, soli, šećera, obruče, odeće, poljoprivrednih sprava itd.). Na tim stvarima seljak, najveći potrošač u zemlji, daje tako isto jedan dio vrijednosti svoje proizvodnje. I što je vrlo važno, za sve ono što prodaje, seljak ne određuje cijenu, nego to čine drugi društveni redovi.

Tako vidimo da pored sve vike o brizi za seljaštvo, gospodske stranke nisu učinile ništa za seljaka i seljaštvo. Naprotiv, svata gospodska briga za seljaštvo bila je samo krinka i prevara, da bi što lakše mogli da pljačkaju seljaka. Kod gospode je briga za seljaka u stvari briga za gospodske džepove.

Kakve je vrste ta gospodska »briga« najbolje se vidi po tome koliki bijes uhvati gospodu, kad se seljaci sami počnu brinuti za sebe. Tu prestaje gospodska »ljubav« za seljaka. Tada je seljak za njih »razoran«, »antidržavni«, »separatista«, »izdajnik«, »boljševik«. Gospoda bi htjela da se gospodske stranke »brinu« za seljaka, ali nipošto da se sam seljak brine za sebe. Prava seljačka stranka ne ide gospodi u račun. Oni se nje boje, jer je ona izraz prave seljačke volje, jer samo takva stranka može zaista štititi seljačke interese.

Seljaci i radnici su oni koji svojim radom izdržavaju čitavo dru-

štvo i koji od toga rada nemaju ništa. Oni gospodi svojim radom omogućuju najluksuzniji život, a oni žive u bijedi. U današnje doba ne može se seljački rad zamisliti bez radničkog i obrnuto. Zato se gospoda i najviše boje prave seljačke i prave radničke stranke. Kad već ne mogu obadviije zabraniti kakvom »Obznanom«, onda zabranjuju najprije jednu pa onda drugu, jer su one tobože »razorne«, »separatističke« itd. Seljaci Hrvatske imaju već dosta teškog iskustva, pa im je jasno, da je udar nanesen radničkoj stranci ujedno i udar seljačkoj.

Hrvatski seljak sa svojom seljačkom strankom bori se za seljačku državu. Prava seljačka država može biti samo država radiša. Zato je ona ujedno i radnička država, država radnoga naroda. U takvoj državi radni narod sam se brine za sebe, ali on je i gospodar u toj državi. Da se to postigne prvi je uslov prava seljačka i prava radnička stranka. A iskustvo, naročito teško iskustvo posljednjih godina, jasno je pokazalo svakom hrvatskom radniku i seljaku, da je u svim teškim borbama, za demokraciju, za pravo radiša, za slobodu i pravdu radništva učestvovalo uvijek u prvim redovima pa da se zato i za postignute uspjehe ima u velikoj mjeri zahvaliti hrabrom i istrajnom držanju radništva. Zato bez radničke stranke ne može biti ni prave demokracije, ni pravog narodnog sporazuma.

—o—

SVI

koji mogu u svom krugu raspacati najmanje pet primjeraka »NOVOG LISTA«, neka nam se ODMAH jave za povjerenike. Za pojedina to nikako ne može biti teško i neizvedivo, a mnogo takvih pojedinaca podižu nakladu lista i omogućuju njegovo redovno izlaženje. Još danas javite se za povjerenika »NOVOG LISTA«!

Pokreti radnika u drvodjelskoj struci

U SPLITU

Nakon tri nedjelje potpune obustave rada u svim radionicama stolarske struke u Splitu, završen je štrajk s potpunim uspjehom u svim zahtjevima, koje su radnici istakli. Dobiveno je 45-satno radno vrijeme, povišenje nadnica i ostale korisne odredbe predviđene kolektivnim ugovorom (pitanje naučnika, pitanje povremenog zaposlenja, namještanje radnika preko radničke organizacije, paritetnih komisija i slično). I ovog puta radnici su dokazali, da su sposobni da uspješno vode i završe borbu za poboljšanje uslova rada. Jedinstvo i kolektivno shvaćanje interesa najamnih radnika — pomoglo im je do pobjede.

U SRIJEMSKOJ MITROVICI

Koncem augusta izbio je pokret stolarskih radnika u Sr. Mitrovici u svim radionicama. Tom pokretu priključili su se i stolari u tvornici g. »Borote« ili jugoslovenskog »Bate«. Potrebno je naglasiti, da je svojevremeno g. Borota radio sa kažnjenicima, dok nije Savezu drvodjelskih radnika, preko zborova i protesta uspjelo, da g. Boroti zabrani rad sa kažnjenicima. Sistem rada zaveden tada prema kažnjenicima važi i danas prama »slobodnim« najamnim radnicima.

To stanje natjeralo je Borotine radnike, da se priključe pokretu stolarskih radnika drugih radiona i da traže reguliranje radnih odnosa putem kolektivnog ugovora. — Ali u akciju su ušli nepozvani ljudi i, mjesto da po dužnosti stanu na stranu slabijega, oni su otvoreno pomagali g. Boroti da slomi borbu radnika. Borotini radnici vratili su se na posao pobijedivši. Svijesni i organizovani radnici jamče g. Boroti, da je to zadnja njegova pobjeda. Organizacija se nije razbila, a i neće se razbiti.

Veći broj manjih radionica u Sr. Mitrovici potpisao je ugovor i radnici su se vratili na posao. Ostalo je još par radionica u kojima radnici ne će da započnu s radom, dok se ne potpiše ugovor. Kolebljivi dio štrajkaša, a to su Borotini radnici koji nisu imali odvažnosti da se i dalje bore protiv brutalne sile, vraćeni su na posao i time je olakšano ostalim štrajkašima da lakše nastave borbu do pobjede koja neće izostati.

U INDIJI

Sedam nedjelja trajala je borba stolara sa g. Morom u Indiji i završena je uspješno s povišenjem nadnica za 0.50 para po satu.

G. Mor, u zajednici sa »Kulturbundom«, poduzeo je sve, da bi slomio opravdanu borbu radnika. Ulogu štraj-

O novoj španjolskoj književnosti

Danas, kada još bjesni rat u španjolskoj, koji se je davno pretvorio iz lokalnog fašističkog ustanka u međunarodnu zavjeru protiv demokracije, danas je naročito interesantno analizirati španjolsku književnost razdoblja koje je prethodilo 18 julu 1936...

Kako okvir kratkog novinskog članka ne dopušta detaljnu analizu ove književnosti, to ću se ograničiti samo na najeklatantnije predstavničke iste.

Jedan od najvećih španjolskih književnika današnjice Ramon Sender piše: »Historija kulture u španjolskoj je, surovo, u svojoj jednostavnosti, pričanje o procesu uništavanja u narodu svih onih racionalnih i prirodnih težnji, koje se rađaju u poredi sa mijenjanjem ekonomskih uslova i koje traže neminovno svoje zadovoljenje... Još prije dvadeset godina zabranjeno je bilo u španjolskoj štampanje Cervantesovog »Don-Kihota« u originalu, t. j. bez znatnih popravaka.

Osobito pak teško vrijeme bilo je za španjolsku književnost za vrijeme diktature generala Primo de Riveru u godinama 1923-30. Za ove se godine može slobodno reći da su jednake godinama najgore reakcije srednjega vijeka ili vremenu, što ga proživljava dio španjolske, koji se danas nalazi pod vlašću Franka i njegovih poslodavaca. U godinama Primo de Riverine diktature je španjolska književnost skoro potpuno nestala... A tome je mnogo doprinjeo i stav književnika iz tako zvane »generacije 1898 godine«. Ova se grupa književnika pojavila pred javnošću krajem 19 vijeka i u prvoj četvrti našega vijeka imala je značajnu, ako

ne odlučnu ulogu u španjolskom književnom životu. Međutim pod diktaturom je ova grupa zauzela stav preziranja, ignoriranja politike, bježeći od političkih i socijalnih problema, što je u stvari značilo kapitulaciju pred diktaturom...

Najjemenitiji predstavnik ove grupe, čuveni romansijer Pio Baroha piše: »Književnik treba sve da prati indifirentnim pogledom. On ne smije da se stavi u obranu svojih junaka, niti protiv njih. On ne smije ni da se buni, niti da nastoji išta ispraviti ili promijeniti u onom redu stvari što ga opisuje. Pa postojanje ljudi potčinjeno je zakonu, koje ni oni sami ne poznaju.« I stoga, držeći se ovih svojih principa, Pio Baroha pod diktaturom bavi se pisanjem ciklusa svojih historijskih romana, koje je započeo još 1913 godine, dakle prije svjetskog rata! Za Barohu nije bilo ni svjetske klanice, rata, ni mnogih revolucija, ni diktatura — ništa! Kao što je to bio učinio Andre Žid u Francuskoj, i Pio Baroha se je bio zatvorio u kuli od slonove kosti i — noli me tangere! Zato se i moglo desiti to da najkonzervativnija vlada Leru-Roblesa 1935 godine je počastila Baroha počasnim lovorikama akademika!...

Sličan je njemu i drugi predstavnik ove grupe dramatičar Hasinto Benavente, za koga je još 1909 godine pisao kritičar Manuel Bueno, da je to »pisac, koji je neosjetljiv prema vapajima gladnih, prema jadikovkama patnika, prema gnjevu onih, koji iz svojih potleušica i koliba upućuju protest protiv nepravde«. I on se je zatvorio u kulu od slonove kosti, te iz te kule ne izlazi čak ni u svom komadu »Sveta Rusija« gdje se je trebao opredijeliti ovako ili onako...

Usljed takvog držanja predstavnik te grupe, dakle najuticaj-

nijih književnika, španjolska književnost gubi u ovo doba društvenu vrijednost, svaki društveni značaj.

Ali... šta je bilo s predstavnicima mladih generacija?!

Mladi književnici zadojeni su bili sa krajnjim čisto formalističkim strujanjima zapadne Evrope, sa svim tim futurizmima, kubizmima i sličnim »izumima« i nastojali su da to prenesu i u svoju domovinu u obliku jednog sintetičkog »ultraizma«. Zastvoreni u uskim kružnicama, negirajući sve što je izvan vidokruga njihove boheme, oni nisu bili u stanju da daju išta snažnije...

Jedan od njihovih predstavnika Gomez de la Serna, autor bezbrojnih aforizma i sjajnih paradoksa kaže: »Pisac ne osjeća politiku, on treba da je promatra sa visokog brežuljka i po mogućnosti da se ne miješa u nju«, a drugi — Himenes Kabaljero govori još jasnije: »Nova književnost je antiromantična, antipolitička, antiplebejska«...

Dakle sa ove strane se nije moglo očekivati neke promjene...

Ali ipak postepeno se počinju javljati simptomi novih vremena, novih strujanja. Jer španjolska, ma da u stegama diktature, ipak je živjela, živjela duboko u narodnim masama, i otuda je trebalo da dođu nove snage...

Prvi signal daje predstavnik »generacije 1898 god.« jedini iz te grupe, koji nije podlegao moralnom mrtvilu svojih drugova iz iste grupe — Valje Inklan. To je onaj Valje Inklan za koga je bio rekao sekretar Madridske Akademije Nauka Kotarelo: »dok sam ja sekretar Akademije, Valje Inklan neće nikada biti akademik, jer njegovo je pisanje i suviše grubo i dosadno...« Godine 1926, Valje Inklan pođe za rukom da u natoč bezbrojnih poteškoća objavi svoj roman »Tiran Banderas«, u ko-

jem u licu toga fantastičnog tirana u jednoj fantastičkoj državi prikazuje španjolskog diktatora Primo de Riveru. Iza toga slijedi njegov roman »Dvor čudesa« i niz pozorišnih komada, koji svi odišu novim naprednim duhom. Posljedice njegovog književnog rada ubrzo su se pokazale. Inklan je bačen u tamnicu, a zatim za vlade Leru u imire u najvećoj bijedi. Ali, umirući, Inklan ostavlja mnogobrojne svoje sljedbenike, dođuše ne među svojim vršnjacima, već među mladim književnim generacijama. 1929 i 1930 god. pojavljuju se cijeli niz romana zadojenih onim istim duhom napretka, kao i djela Valje Inklana... Tu su »Turbina« od Sesara Arkonada, roman, koji na novi način iznosi borbu sela protiv grada, nepovjerenje, koje španjolsko selo gaji prema gradu, odakle je dolazilo samo zlo po selo: »Mi smo ovnovi, glupi ovnovi, uskliču seljaci. Kada oni iz grada dolaze kod nas da kupe glasove, onda su veoma ljubazni i rukuju se sa nama, oni nas zovu po imenu i obećavaju hiljade stvari. A poslije izbora se naglo mijenjaju, ne rukuju se, ne prepoznaju te više...«

Tu je i roman »Krtice« od Isidoro Asevedo, koji prikazuje težak život asturskih rudara, među kojima je Asevedo proveo dugi niz godina... Zatim tu je i epohalno djelo, roman »Magnet« od Ramona Sendera, koji prikazuje famoznu Marokansku epopeju, kada su hiljade španjolskih radnika i seljaka poginuli radi interesa španjolskih imperijalista u Maroku. »Vi se borite za domovinu! tako ih se poučavalo. A u stvari, kaže Ramon Sender, »ta borba za domovinu — bila je borba za akcije, koje nisu nikada pripadale onome, ko je na svojim leđima tu borbu izdržao!« Ovaj Senderov roman je naročito interesantan i stoga, što je i sam

kolomaca preuzeo je famozni »Kulturbund« i time otkrio pravu svoju fašističku boju. G. Moru je uz pomoć »Kulturbunda«, uspjelo pokupiti prilično štrajkolomaca, ali ne i dobro kvalifikovanih stolarskih radnika. A g. Moru bili su potrebni baš stručni radnici — i tu je bilo težište daljnjeg razvitka uspjeha ili neuspjeha ovog pokreta... Kad su se radnici, na zahtjev g. Mora, odazvali

da predaju alat, on je uvidio, da će ostati bez kvalifikovanih radnika pa je pristao na pregovore. Radnici su dobili povišenje za 0,50 para po satu.

Dugo vođena borba završena je uspjehom, ali tek sada treba poduzeti sve, da bi se ova teško stečena tekovina održala. Potrebno je da se radnici pripreme za buduće borbe, kako bi završile još boljim uspjehom.

Štrajk 1500 tekstilnih radnika i radnica u Oroslavlju

Piše nam jedan naš drug:

Oroslavlje je mjestance, koje se nalazi u siromašnom Hrvatskom Zagorju. Kaže se siromašnom zato što su Hrvatski Zagorci žive kao stanovnici u pasivnim krajevima. Zašto? Zar je Hrvatsko Zagorje gó kamen? Nije.. Ali ima nešto drugo. U Hrvatskom Zagorju ima još mnogo, vrlo mnogo veleposjeda, veleposjeda koji je stečen na dvostruki način: na feudalni i na kapitalistički.

Eto, na primjer u samom Oroslavlju Prpić ima ogroman posjed zemljišta. Teško je reći koliko, jer to obični smrtnici u Oroslavlju ne znaju. Drug, koji mi je baš to objašnjavao, stao je na jedan brežuljak okrenuo se, i pruženom rukom pokazao oko sebe: »To je sve Prpićevo«. Sve, gotovo cijeli horizont gledan s tog brežuljka.

U tom istom Hrvatskom Zagorju došlo je upravo na klasičan način do sraštavanja feudalaca i kapitalista. Ili su feudali postali kapitalisti ili su kapitalisti kupili od gospode grofova ogromne komplekse zemljišta, pa čak i dvorce zajedno sa svim parkovima, tajnim tunelima i bunarima. I tako, na jednom brežuljku vidite dvorac grofa Kulmera, a na drugom tekstilnu fabriku d. d.

U samom Oroslavlju ima tri tekstilne fabrike; dvije od njih su novo sagrađene na podnožju Oroslavlja, a na samom brijegu također je jedna fabrika, ali to nije nova zgrada, već pregrađeni plemićki dvorac.

U te tri tekstilne tvornice radi 1.500 radnika, mahom sami seljaci iz Oroslavlja i bliže okolice. Od tih radnika pola su žene a od svih uposlenih jedna petina su mladići i djevojke ispod 18 godina.

Život i rad u tim fabrikama mnogo se ne razlikuje od života i rada kojim su nekad živili zagorski seljaci-kmetovi; isto kao što se i današnji vlasnici svih tih glavnih dobara, kapitalisti, ne razlikuju od nekadašnjih feudalaca.

U suštini ništa se nije izmijenilo za siromašnu raj. Nekoć je seljak-kmet radio tri dana sebi, a tri dana gospodiu grofu, a danas, vjerojatno, još i više od tri dana — unuk ili pra-

unuk ovog seljaka-kmeta — radi za tvorničara, a manje od tri dana za sebe i svoju porodicu. — Ono što se tu izmijenilo to je samo način izrabljivanja siromašnog radnog naroda.

1500 radnika i radnica štrajkuju. Solidarnost je primjerna. Nema toga tko bi bio štrajkolomac. Za hrvatskog Zagorca to je veći nemoral nego ubiti nevina čovjeka. Solidarnost, sloga i volja među radnicima je takova, kako može da bude samo u Oroslavlju. Jer tamo su do sada štrajkovi bili bez ijednog štrajkolomca, i sa uzornom jednodušnošću.

To je što se tiče štrajkača-radnika, ali sasvim suprotno tome izgleda vodstvo štrajka. Štrajk vodi HRS. Zbunjenost, neodlučnost, strah i nesnalaženje u klasnoj borbi, ove vrste, pokazalo se u svoj svojoj golotinji kod vođa ovoga štrajka. Već drugi dan štrajka to jest 29. prošlog mjeseca jedan iz vodstva HRS-a, Kršulj, sazvaio je skupštinu i na toj skupštini štrajkačima rekao, da su pogriješili što su ušli u štrajk, jer da je to po nekoj uredbi zabranjeno. — I zamislite samo ovu nesmotrenost — dao je na glasanje tko je za a tko protiv štrajka, a radnici već dva dana štrajkuju! Da nije valjda mislio, da se prestane štrajkovati?!

Desetog ovog mjeseca došla su trojica od HRS-a iz Zagreba, i to predsjednik Orsag i tajnik Govedić i jedan predstavnik Hrvatskih privatnih činovnika. I oni su održali skupštinu. Govedić je prvi govorio. Reklo bi se: »dobro je govorio«, ali ima nešto u njegovom govoru, što baš nije dobro. A to je: on kaže, da su oni, vođe HRS-a, u Zagrebu riješili, da se čitav ovaj pokret preda komisiji sastavljenoj od po jednog radnika, jednog poslodavca i jednog predstavnika vlasti. Ta komisija treba da utvrdi koliko je život poskupio i za toliko bi trebalo povisiti nadnice. Osim toga rečeno je da će vlasti i poslodavci sigurno uvidjeti da radnici imaju pravo. Govedić je rekao, da je uvjeren (!) da će vlast poništiti kaznu koju je izrekla nad povjerenicima zbog vođenja štrajka. (Povjerenici su, naime, kažnjeni sa po Din 340.— neke globe i takse po

Hrs i engleski Trade Union-i

Nakon teške i mučne atmosfere, koja je vladala uslijed krivog blagajničkog izvještaja o saveznoj imovini, nakon vrlo nezgodnog natezanja sa sastavom kandidatske liste nove savezne uprave, glavna godišnja skupština Hrvatskog radničkog saveza završila je sa brzojavnim pozdravom engleskim Trade Unionima.

Prma zamisli predlagagača taj je brzojavni pozdrav trebao da manifestira protufašističko, ali još više protumarksističko stanovište HRS-a. Ali tu su se gospoda inicijatori ove ideje najteže obrukali. Držimo, da je glavni inicijator te ideje gosp. ing. Košutić i zato najveći dio te bruke ide na njegov račun.

Gosp. ing. Košutić bio je skoro punih sedam godina u inozemstvu, pa bi trebao da bude malo bolje informiran o događajima i prilikama u svijetu. Gosp. Košutić bi trebao da znade, da su engleski Trade Unioni, iza ruskih sindikata, najveća svjetska radnička sindikalna klasna organizacija; da su Trade Unioni sastavni dio Amsterdamske sindikalne Internacionalne; da u toj Internacionali glavne funkcije (predsjedništvo) obnašaju baš članovi Trade Uniona; da su Trade Unioni glavna podrška engleske Labour Party (Radnička Stranka); da engleski Trade Unioni u svom programu, a u duhu marksističke nauke, imaju dokidanje privatnog vlasništva sredstava za proizvodnju i socijalizaciju glavnih grana privrede; da su engleski Trade Unioni dosada najviše poslali novaca, medicinskog materijala, a i dobrovoljaca španjolskoj republikanskoj vladi pučkog fronta u borbi protiv generala Franca; da su engleski Tra-

Uredbi o minimalnim nadnicama). Od 1.500 radnika na skupštini je bilo prisutno oko 350.

Radnici šaputaju: »Eh, da nam je sada Marušić!«... Đ. Š.

de Unioni poduzeli najjaču akciju bojkota japanske robe radi napadaja Japana na Kinu; da engleski Trade Unioni podupiru akciju za ujedinjenje Amsterdamske Sindikalne Internacionalne sa moskovskom sindikalnom Internacionalom; da nije istina, da Trade Unioni »odbijaju svaku saradnju sa marksističkim strankama i organizacijama«, jer je ta saradnja u Engleskoj oduvijek najintimnija. Da je sve to gosp. Košutić znao i o tome pošteno obavijestio skupštinu HRS-a, bila bi hrvatskim radnicima uštedena ova blamaža pred engleskim radnicima. Međutim, mi vjerujemo, da će hrvatski radnici, organizirani u HRS-u, u buduće biti oprezni i neće se više dati nasamariti od ljudi, koji ih ili iz neznanja ili iz podvale, hoće da sramote i brukaju pred njihovim drugovima radnicima u svijetu. Prema tome narodni pozdrav, koji će hrvatski radnici uputiti svojim engleskim drugovima, kao i drugovima ostalih zemalja, neće više biti manifestacija neznanja ili podvale, već manifestacija zajedničkih interesa i zajedničke borbe za demokraciju, mir, slobodu i kruh.

JOŠ SAMO OVAJ BROJ

ŠALJEMO NA OGLED ONIMA OD KOJIH OČEKUJEMO, DA CE SE NA »NOVI LIST« PRETPLATITI NA ISTE ADRESE POSLALI SMO, DAKLE, TRI BROJA NAŠEG LISTA. ODAZIV JE BIO IZNAD OČEKIVANJA DOBAR: BROJ PRETPLATNIKA NEPRESTANO RASTE.

MEĐUTIM, MNOGI SE DO DANAŠ NISU ODAZVALI NAŠEM POZIVU, PA NAM NISU POSLALI PRETPLATU, NITI SU PRIMLJENE BROJEVE POVRATILI.

IDUĆI BROJ NAŠEG LISTA NEĆEMO VIŠE SLATI ONIMA, KOJI NITI NAKON PRIMITKA OVOG BROJA NE POŠALJU PRETPLATU.

autor bio učesnik te marokanske ekspedicije. Sender je dao i čitavi niz drugih snažnih djela kao: »Vjerski problemi Meksika«, roman »Sedam crvenih nedjelja« gdje opisuje borbu na Madridskim barikadama, »Mister Uit u Kantonu« i dr. Zanimljiva su i njegova razmišljanja u tamnici »O. P.« Sva ova kasnija djela Sender je pisao već pod republikom, koja kao što je poznato datira od aprila 1931 godine...

Republika u suštini nije donijela dubljih promjena u španjolskome životu. Skoro svi stariji književnici otvoreno podupiru republiku, dok mladi uskoro vide da »republika niti je što dala, niti može dati«... Kako izgleda španjolska književnost pod republikom, to ćemo vidjeti u idućem članku.

V. Tumin

PUČKO SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

Započela je sezona raznih kulturnih, naučnih i umjetničkih priredaba. Na svim mjestima grada izlijepljeni su plakati, koji pozivaju na razne priredbe. Tko samo malo pobliže razgleda te plakate, vidjet će, da su sve objavljene priredbe namijenjene samo jednom ograničenom sloju ljudi, ne vodeći računa o velikoj većini zagrebačkog stanovništva, njihovim potrebama i interesima. To ne će nikoga začuditi, jer se ovako radi godinama i godinama, pretpostavljajući unapred, da se zagrebački kulturni život odnosi samo na odabran, socijalno ograničen krug ljudi.

Ali među ostalim plakatima nalazimo i velike objave jedne ustanove, koja nosi ponosno ime »Pučko sveučilište«. Pretpostavilo bi se po tome, da se tu radi o ustanovi, koja ima za-

datak širenja prosvjete u najširim slojevima, širenja nauke i ljudskog znanja kod onih, koji nisu mogli da svrše škole i da steknu opću naobrazbu.

Međutim, plakati »Pučkog sveučilišta« i njegov mnogogodišnji rad u praksi dokazuju, da ova ustanova ni ne pomišlja da širi prosvjetu u puku. Izbor tema i način njihove obradbe — već po sebi onemogućuju radništvu da prisustvuje predavanjima. Izbor velike većine predavača dokazuje, da se ne radi ništa o nekim objektivnim naučnim istinama, već o raznim prikazima, diktiranim reakcijom i drugim nastojanjima. Vrijeme, u koje se održavaju predavanja, onemogućuje, povrh toga, i prisustvovanje radnicima i namještenicima. U kratko, to »Pučko sveučilište« je sve više nego pučko. A sve zajedno samo je jedan od dokaza, da je kultura monopol jednog povlaštenog sloja, da je isticanje važnosti prosvjete samo fraza, dok se u praksi prosvjetni rad provodi onako, kao što radi »Pučko sveučilište«.

Knjige i časopisi

»Delavski list«

postao tjednik

»Delavski list«, koji izlazi u Ljubljani, objavljuje u svom posljednjem broju, da će od 10. broja dalje izlaziti svakog tjedna. Mi pozdravljamo ovaj uspjeh i brzi uspon ovog vrijednog radničkog glasila. »Delavski list«, kako je poznato, zalaže se na svojim stranicama za jedinstvo radničke klase, za samostalnu radničku stranku i za demokratsko rješenje nacionalnog pitanja.

Maksim Gorki: MATI

Koliki je interes za ovo djelo vidi se i po tome, što je sad četvrti put prevedeno na naš jezik. »Mati« Maksima Gorkog izdala je zadruga za izdavanje knjiga »Hrvatska naklada«, koja se od svih naših izdavačkih poduzeća odlikuje dobrim izborom djela i veoma niskim cijenama. —Djelo ima 378 strana. Povezano finim kartonom stoji 20 dinara, a u prevlaci od umjetne kože stoji 32 din.

U istoj nakladi izašle su do sada i ove knjige: Dr. D. Tomašić: Društveni razvitak Hrvata«, 124 strane Din 10.— Dr. M. Mirković: »Održanje seljačkog posjeda«, 116 strana Din. 10.— Poštajina po komadu 1 dinar. Obje ove knjige naučne rasprave interesirati će svakoga, jer su teme aktualne.

Članovi zadruge imaju popust od 20%.

Povjerenik ima šestu knjigu besplatno. — Narudžbe prima »Hrvatska naklada«, Zagreb, Nikolićeva 14. (Ček. račun broj 46.824.).

IZ UREDNIŠTVA

M. T., Palić. — Mnogo nas je obradovalo Vaše srdačno pismo. Molimo Vas, javljajte nam se redovno s prilozima i dopisima. Javite nam, da li dopuštate da Vaš članak »Nove knjige« predamo jednom literarnom listu ili časopisu. O Vaillant-Couturieru objavljujemo.

A. I., Zagreb — Vaš članak o sporazumu nismo mogli štampati iz vanredakcijskih razloga.

D. V. P., Kragujevac. — Mi poduzimamo sve što možemo. Znamo da je situacija veoma teška i da bi sve moglo zlo svršiti, ako ne bude pameti kod onih od kojih i Vi i mi očekujemo djela i brze akcije. Nema opravdanog razloga za čekanje. List će se održati s Vašom pomoći.

V. J., Split. — Mi moramo svladavati velike poteškoće, o kojima Vi, kako razabiremo iz Vašeg pisma, ni pojma nemate. Vaše su primjedbe vrlo točne, ali sve to ne ovisi o nama. Javite se skoro!

OBUSTAVIT ĆEMO DOSTAVLJANJE LISTA

SVIM POVJERENICIMA, KOJI NAM NI PO PRIMITKU OVOG BROJA NE JAVE, DA SU SE PRIMILI POVJERENIŠTVA.

ONI, KOJI SU SE PRIMILI POVJERENIŠTVA ILI ĆE SE PRIMITI NAKON PRIMITKA OVOG BROJA TREBA DA NAM JAVE ODMAH TOČAN BROJ PRIMJERAKA KOJI IM JE POTREBAN ZA NJHOVO MJESTO.

OBUSTAVIT ĆEMO SLANJE LISTA I SVIM ONIM POVJERENICIMA, KOJI NE OBRAČUNAJU PRVI I DRUGI BROJ. UVAŽIT ĆEMO SVAKI OPRAVDAN RAZLOG ZAKAŠNJENJU OBRAČUNAVANJA.

BESPLATNO NE MOŽEMO SLATI LIST NIKOME, JER NE RASPOLAŽEMO S NIKAKVIM NOVČANIM REZERVAMA!

Još danas pošaljite pretplatu!

KLERIKALCI KOD NAS

Zahvaljujući potpunom političkom bespravljaju, u kojem se pod ranijim protunarodnim režimima nalazio hrvatski narod, klerikalcima je zaista uspjelo da u seljačkim i malograđanskim slojevima steknu dosta jak utjecaj. Oni su se čitavim svojim razgranatim hijerarhičkim aparatom, vještim iskorištavanjem političke situacije, u kojoj je hrvatstvo trebalo biti izbrisano, bacili na to, da hrvatskom narodu daju — u zamjenu za njihove rasturene političke i seljačke organizacije — svoje klerikalne organizacije Katoličke akcije, Križara itd., u kojima se klerikalizam pretstavlja kao jedini nepokolebivi i »proganjani« zaštitnik političkih težnja najširih hrvatskih redova.

Njegove čisto vjerske manifestacije, hodočašća, euharistički kongresi, procesije, podizanje crkava itd., svemu tome dala je vješta klerikalna taktika politički biljeg borbe protiv tlačitelja hrvatskog naroda. Klerikalizmu i katoličkoj Crkvi bilo je to moguće, jer stvarno nikada nisu bili proganjani ni od jednog od šestojanuarskih režima — počevši od režima Pere Živkovića, pa do režima Bogoljuba Jeftića, — već su, naprotiv, kod svih tih režima nailazili na punu potporu i blagonaklonost. Sukobi koji su od vremena na vrijeme izbijali između diktatorskih režima i klerikalizma (kao na pr. »sukob« povodom poslanice visokog katoličkog klera uperene protiv jugosl. Sokola) nisu imali nikada ozbiljan karakter. Spomenuti režimi znali su kakvu moć pretstavlja organizacioni aparat katoličke crkve i nastojali su da tu moć svedu na onu mjeru koja im neće biti opasna, već će im koristiti. — Autoritativni režimi imali su računa u tome, da se borbenost potlačenih narodnih masa svede u klerikalne vode, dopuštajući klerikalcima da ispoljavanje političkih težnja naroda zadrže u granicama manifestacije, koje su — uz izrazito vjerski — imale i bezazleni političko-slobodarski karakter. Oni su računali, da će na taj način narodne mase odvojiti od bezdušno proganjanog vodstva seljačke demokracije i da će klerikalci, čiji su ljuti neprijatelji bili vođe hrvatskog naroda, Ante i Stjepan Radić, zauzeti pozicije toga vodstva. — Sjetimo se samo ovih riječi Antuna Radića: »Popovi i njihovi prijatelji mogu reći i pokazati više toga, što popovima služi na čast i čime se mogu podičiti. Ali jedno ne mogu reći i pokazati, a to je ovo: Ne mogu reći ni pokazati, da su rimski popovi ikada i igdje ljudski radili i borili se za slobodu svoga naroda. Toga oni ne mogu reći ni pokazati, a naprotiv bi se moglo pokazati, kako su rimski popovi pomagali držati u poslušnosti i pokornosti, pače i u ropstvu, pače su ga i sami u svem tom držali...«

Za vrijeme potpunog političkog bespravljaja široke narodne mase prihvatile su poziv klerikalaca i nje govali su svoju nacionalnu svijest u njihovim organizacijama i pod okriljem katoličke crkve. Nema sumnje da su klerikalci pod takvim okolnostima stekli izvjesne pozicije u narodu. Oni su danas jači, nego što su bili prije šestog siječnja 1929. Sa jačanjem hrvatskog seljačkog pokreta i njegovih političkih, gospodarskih i kulturnih organizacija njihova će snaga slabiti. Ali zato je u prvom redu potrebno, da u tim organi-

zacijama zavlada pravi demokratski duh i da vodstva tih organizacija napuste vječito i pogubno taktiziranje prema klero-fašističkom rovaranju. Odlučujući faktori u b. HSS trebali bi da uvide, da su klerikalci najveći neprijatelji i cjepači seljačkih organizacija. Oni će u danom času znati da iskoriste stečene pozicije za svoje posebne političke ciljeve.

U sklopu hrvatskog pokreta i podvrgavajući se ma i nerado vodstvu Dr. Vlatka Mačeka, klerikalci mogu još s teškom mukom podržavati pozicije koje su zauzeli, ali i to samo uz tu žrtvu, da svoj uticaj, ukoliko ga nisu mjestimično potpuno izgubili, dijele s uticajem hrvatskog seljačkog oslobodilačkog pokreta, koji sve više raste na njihovu štetu.

Nema sumnje da su klerikalci počeli gubiti svoje pozicije onim časom, kad je Hrvatska seljačka stranka počela obnavljati svoje organizacije. Ali da je klerikalna opasnost minula i da su je vođe hrvatskog seljačkog pokreta likvidirale, to je isto tako netačna tvrdnja kao i ona, koju rado iznose neprijatelji b. HSS, da klerikalci imaju presudan utjecaj na taktiku i politiku cjelokupnog hrvatskog pokreta.

U svom položaju u općem hrvatskom pokretu oni danas predstavljaju neposrednu opasnost za cjelokupni pokret, njihova se uloga nikako ne smije potcjenjivati u akciji za fašiziranje malograđanskih i politički nezrelih seljačkih slojeva. Kao najizrazitiji pobornici fašističke ideologije kod nas, oni nisu i ne mogu biti pristaše seljačke ideologije b. Hrvatske seljačke stranke. U tom svom položaju, rovarajući podmuklo protiv Udružene opozicije i najnaprednijih njenih ljudi, protiv pojedinih istaknutih pristaša Hrvatske seljačke stranke, a najviše protiv klasnog radničkog pokreta, klerikalci predstavljaju najreakcionarniji elemenat, koji će u danom času sve sile uprijeti da pokuša skrenuti tok događaja u fašističke vode. U tom pravcu djeluju oni rukom o ruku s frankovcima, tako da se te dvije grupacije sve više u svojim ciljevima poistovjetuju i izjednačuju. Generalna linija klerikalne politike označena je papinskom enciklikom Quadragesimo anno (Kvadragesimo ano), koja propovijeda korporativno, fašističko uređenje države. Za uzor takve države uzimaju klerikalci Austriju, u kojoj danas vladaju klerikalci zajedno s monarhističko-habsburškom klikom, koja je u veljači god. 1934. krvavo ugušila radnički ustanak, ukinula sve demokratske slobode, rasturila klasne radničke sindikate i uvela nečuveni teror u cijeloj zemlji. Generalna linija klerikalne politike kod nas, dakle nije nikakav njihov hrvatski specijalitet. Ona je ista i u Sloveniji, kao i u Austriji, Španiji, Belgiji itd. Svuda iste pojave, svuda propaganda fašizma. Razlika je tek u tome, što klerikalci u raznim zemljama primjenjuju razne taktike za provođenje te njihove generalne linije. — Klerikalci su kod nas zastupani u vladi. Pisanje klerikalnog »Slovenca« i »Hrv. Straže« ne razlikuje se ni po čemu. U Hrvatskoj klerikalci s mnogo muke igraju dvostruku ulogu...

Napredni dio Udružene opozicije i SDK zastupa demokratska načela i traži demokratsko uređenje države — klerikalci propagiraju korporativno, fašističko u-

redjenje države (beogradska Ljotićeva »Otadžbina« vrlo često ih zato hvali); Udružena opozicija i SDK traži parlamenat u kojemu će doći do izražaja prava volja naroda — klerikalci su za razovi — parlamenat za »staleški« parlament po uzoru na fašističku Italiju i Austriju; klerikalci su za savez s fašistički uređenim zemljama — demokratske stranke ne mogu se oslanjati ni tražiti pomoći od fašizma ma dolazio on s koje bilo strane; dosljedno tome, klerikalci su za rat (oni i odobravaju pljačku Italije u Abesiniji, Japana u Kini, potpuno su na strani ustaške oficirske bande u Španiji i odobravaju intervenciju stranih fašističkih sila u španjolskom građanskom ratu itd.) — demokratske i seljačke stranke i grupacije bore se samo za mir; klerikalci himbeno propovjedaju načelo neprotivljenja zlu i nepravdi, da bi se na grbači potlačenih bogatili povlašteni slojevi — demokratski seljački pokret u zajednici sa radničkom klasom traži borbu za izvojevanje pravednog poretka i u prošlosti su proljevali potoke krvi u horbi za svoja prava, koja su im otimali reakcionarni slojevi, među kojima je redovno crkva vodila glavnu riječ. — Povratak u Srednji vijek, to priželjkuju klerikalci. Na smotri križara u Zagrebu dne 3. listopada o. g., naznačio je njihov čuveni vođa Protulipac program naših križara. On je izjavio, da se križari bore, da se Hrvatska povрати u stanje od prije 300 godina. U tome se, eto, sastoji klerikalna borba za slobodu Hrvatske. Hrvata, pristaša Narodne fronte, treba sažrti, nepoćudne knjige treba spaliti. Živio general Franco, dolje legalna španjolska vlada, živila, reakcija, dolje demokracija! — to je uglavnom sadržaj svih govora kojekakvih protulipaca.

Sve u svemu, klerikalci su najveći neprijatelji demokracije i narodnih sloboda, t. j. neprijatelji upravo onih osnovnih načela za koje se danas kod nas bore i radnička klasa i sve napredne i demokratske grupacije. Svejedno je traže li klerikalci ukinuće šestojanuarskih metoda vladanja, da bi ih zamijenili drugim, sličnim, odnosno u jačoj mjeri fašističkim metodama vladanja — u svakom slučaju oni su neprijatelji slobode, neprijatelji demokratskih težnja seljaka, radnika i građana. I to utoliko opasniji neprijatelji, ukoliko se više pritajuju kao neželjeni gosti u velikom oslobodilačkom pokretu hrvatskog naroda. Rovareći, vodeći spletke i napadajući podmuklo demokratske i oslobodilačke težnje naroda, udarajući najžešće protiv klasnog radničkog pokreta, klerikalci nastoje oslabiti i kompromitirati borbu svih naprednih i demokratskih stranaka i grupa, koje se zalažu i bore za narodne slobode i istinsku demokraciju. Kao takvi oni predstavljaju zlo protiv kojega treba da se bori svaki napredan čovjek, a u prvom redu radnik i seljak.

Šaljite pretplatu čekom!

U prvom broju našeg lista nalazila se čekovna uplatnica, kojom se označuje pretplata za list. Poslužite se tom uplatnicom!

Ako vam se slučajno zamela ili izgubila uplatnica, ne tražite u tome izgovor za neispunjavaenje dužnosti prema jednom listu, čije izlaženje smatraju potrebom mnogi i mnogi drugovi i prijatelji, pa, vjerojatno, i Vi sami!

Praznu ček uplatnicu Poštanske štedionice možete dobiti kod svake pošte za 25 para. Ispunite broj našeg čeka računa 31.117 i pošaljite pretplatu na adresu: »Novi List«, Zagreb, Mažuranićev trg 13.

Sitne vijesti

* Prigodom 20-godišnjice oktobarske revolucije pušteno je u Sovj. Rusiji iz zatvora 20.000 zatvorenika, a od toga 5.000 političkih kažnjenika.

* 5.000 kanadskih mornara stupilo je ovih dana u štrajk, tražeći poboljšanje radnih uslova.

* Iz očiju mrtvaca izvađene rožnice presađuje sovj. profesor Filatičev na oči osljepljenih bolesnika. Samo ove godine ovom profesoru je uspjelo da povрати vid osamdesetorici bolesnika.

* U ljevaonici željeza u Sušaku stradalo je jedanaest radnika prigodom gašenja željeza. Trojica su teško ranjeni i postoji bojazan za njihov život. Ostali su ranjeni lakše.

* Zabranjeno je pjevanje narodnih pjesama japanskim seljacima. Japanske vlasti ovu zabranu obrazlažu time, što narodne pjesme nisu borbeno i ne razvijaju ratnički duh.

* Na najsjevernijoj točci svijeta, koja se nalazi na otoku Dicksonu, štampaju se dva dnevna lista »Polarna zvijezda« i »Arktičke vijesti«.

* Prodaja knjiga u republikanskoj Španiji znatno je povećana u toku ove godine. Tako je za 12 dana prodano pedeset hiljada primjeraka knjiga pjesama Federika Garsis Lorke i sada se sprema novo izdanje od 100.000 primjeraka. U isto vrijeme u Francovoj Španiji prave se lomače za knjige.

* Ada Ciganlija, otok na Savi kod Beograda postat će otok zabave, igranja i sportski centar grada. Tako pišu novine.

* Tipografski radnici u Nišu zatražili su od poslodavaca novu tarifu. Njihova akcija je uspjela, pa su im plaće povišene za 30 do 40 posto.

* Na zahtjev njemačkog poslanika u Parizu uklonjeni su iz palestinskog paviljona na Svjetskoj izložbi podaci o emigraciji 80.000 Židova iz Njemačke u Palestinu i o porastu oboljenja i smrtnosti Židova u Njemačkoj za posljednje tri godine.

* U rudniku Mulga u Alabani (USA) poginula su od eksplozije 33 rudara. Ovo je treća katastrofa iste vrste u ovom rudniku. God. 1910. poginulo je 39 rudara, god. 1914. 17 rudara, a sada 33.

* Strana štampa javila je ovih dana, da je između Vatikana i Japana postignut sporazum u pogledu akcije, koju Japan vodi u Kini. »Osservatore Romano«, međutim, ovu vijest demantira.

* Ljubljansko »Jutro« javilo je, da se u vezi sa sporazumom SDK i UO radi na uspostavi bivše Slovenske ljudske stranke. Predstavnici bi ove stranke pristupili sporazumu. — Iz redova bivše SLS ove se vijesti demantiraju.

* »Križari« su kod nas održali posljednje godine 26.000 sastanaka, organizacija broji preko 41.000 članova i oko 1100 društava.

* Izvršni odbor francuske socijalističke stranke predložio je komunističkoj stranci, da se održi zajednički sastanak ovih dviju stranaka u cilju ujedinjenja.

* S padobranima spustilo se 2.200 vojnika prilikom ovogodišnjih manevara, koji su održani u Bijelorusiji. Vojnici su skakali iz aviona u punoj ratnoj opremi.

* Rat u Kini stajao je Japan do sad 2,6 milijarde jena. Prema statističkim podacima, za posljednja dva mjeseca budžet japanske vojske porasao je za preko pola milijarde jena.

AKTUELNE KNJIGE

	Din
K. Marx: Klasne borbe u Francuskoj	10.—
Lenski: Uvod u političku ekonomiju	30.—
Horabin: Osnovi ekonomske geografije	15.—
Književni Savremenik I. komplet	45.—
Književni Savremenik II. komplet	35.—
E. L.: Stanje i zadaci internacionalnog sindikalnog pokreta	4.—
P. Pavlović: Jedinstvo sindikata	4.—
K. Paustovski: Kara Bugaz	20.—
M. Gorki: Mati	20.—
Dr. Lj. Živković: Ljudsko društvo i rasna teorija	20.—
B. Traven: Lov na ljude 40 vez. 60.—	
Poštarinu računamo prema stvarnim troškovima! Tražite prospekte!	

Nakladna knjižara
»NOVA KNJIGA«
Zagreb — Gundulićeva 41

Ček. rač. 46.904

AKCIONO JEDINSTVO SA HRS-OM NIJE PRAZNA FORMULA

Tražeci puteve svome jedinstvu, radnička klasa nailazi na velike teškoće. Čak i u njenim najnaprednijim redovima ima malodušnika koji vjeruju da su te teškoće nesavladive. Ukoliko se takvi ne odriču rada na otklanjanju zapreka koje smetaju tome jedinstvu, čine to kao preko volje, toliko da markiraju svoje načelno stanovište i da odgovornost za radničku razbijenost prebace na drugoga. Ovaj članak ne može uzeti u razmatranje čitav kompleks radničkog jedinstva u Jugoslaviji, s pogledom na njegovo akciono, organizaciono i političko jedinstvo u nacionalnim razmjerima. To se može učiniti drugom zgodom. On će biti posvećen jednom na oko sitnom događaju na periferiji naše zemlje, iz koga se mogu izvesti dragocjene pouke za orijentaciju i držanje radničke klase u onim krajevima, gdje se poglavito sastaju i bore o uticaj među radništvom Ursove organizacije i vanklasni Hrsovi sindikati. To su hrvatski krajevi.

Nema nikakve sumnje da je, po željama i interesima svojih tvoraca, Hrs ponikao kao protuteža klasnim radničkim sindikatima i da mu je namijenjena uloga kočnice klasne borbe. Hrvatska buržoazija je uspjela da nacionalno osjećanje i raspoloženje, koje je vrlo budno i kod hrvatskih radnika, iskoristi i suprotstavi klasnom izrabljivanju i klasnoj borbi. Kao nekadašnji nosioci Ursovog pokreta, reformisti su oni, koji su dopustili da otpor hrvatskih radnika protiv nacionalnog potlačivanja bude kanaliziran na štetu klasne borbe — mjesto da postane njen saveznik. Ima historijskih trenutaka, koji nisu zakonitost razvoja, nego njegov prolazni izuzetak, kad pojedinci i čitav kolektiv misli srcem i osjeća glavom. Nije pretjerano reći, da je i mozak hrvatske buržoazije prevario srca jednog dijela hrvatskih radnika. Pridobivši za to vodstvo HSS, koje je Hrs posvema prigrillilo i usvojilo, ovaj je na taj način postao dio općeg narodnog pokreta i važan činilac u razvoju radničke klase po hrvatskim krajevima. Baš kao usvojenik HSS, on dobija naročitu važnost i napredni radnici moraju se prema njemu odnositi s posebnom smotrenošću, jer bez potpore HSS, sa Hrsom, kao čedom potreba hrvatske privrede, klasni radnički sindikati bi bez velike muke izišli na kraj.

Ali s druge strane, članovi Hrsa su radnici. Interesi tih radnika istovjetni su s interesima radnika začlanjenim u Ursu. Razlike se javljaju tek u stepenu njihove svijesti. Golema većina Hrsovaca stvarno još ne vidi prste hrvatskih kapitalista u stvaranju njihove organizacije i njihov nevidljivi utjecaj na ulogu koju te organizacije imaju da obave. Do te spoznaje, uostalom, nije lako ni stići, jer se mnoge stvari prostim okom ne mogu da opaze. Još manje vjeruje većina Ursovaca da je vodstvo HSS moglo pasti na lijepak hrvatskom građanstvu. Obmanut, da je Hrs došao na svijet samo zato da se bori za popravak života hrvatskih radnika u današnjem sistemu privređivanja, pro-sječni Hrsovac je neustrašivi klasni borac. Treba ga samo gledati s koliko samopregora i žestine

ulazi u vatru, što je uostalom i razumljivo, kad se uzme, da je kao svježja prinova sa sela bezdušnije izrabljen od svojih izučenih drugova u gradu.

Iznenadena svojim vlastitim djelom, koje se, po neminovnoj nužnosti koja proističe iz klasnih suprotnosti, okrenulo protiv nje same, — hrvatska buržoazija se plaši Hrsove aktivnosti i osjeća se vrlo nelagodno. Trebalo je da Hrs bude busija iza koje će hrvatska buržoazija pucati u ekonomske interese radnika, a desilo se da samo postaje oružje za radničko gađanje. Svakoga dana više Hrs pokazuje znakove volje za razdešavanjem ugodnosti i remećenjem njenoga mira. Nekoliko tarifno-štrajkaških pokreta to lijepo potvrđuju. Radnici i seljački element, koji ga je u borbi pomagao, uvidjeli su, da se u tim pokretima mimo prolivenih patriotskih fraza i nešto drugo iza brda valja. To nešto drugo bili su sigurni tragovi, da im u nastojanju za poboljšanjem uslova rada njihova buržoazija sprema udarac iz zasjede i poraz. Na tim opipljivim pitanjima nastala su komešanja u redovima hrvatskoga pokreta i sve jasnije grupaško razvrstavanje prema klasnim interesima. Da HRS, kraj svih svojih mana i nedostataka koji su vezani za njegovo griješno rađanje, ipak nije ono što su njegovi anonimni osnivači htjeli, dokazuju mnogi primjeri, no danas ćemo ilustrirati jedan skorašnji slučaj iz Dalmacije.

U brodogradilištu Split uposleno je oko 500 radnika. To poduzeće je tvrdava Ursovog sindikalnog pokreta, ali je uza sve to i Hrs, oslanjajući se na neizučene radnike sa sela, na posljednjim izborima za radničke povjerenike dobio 138 glasova. Nečim nalik na poluvojnički sistem, u brodogradilištu je zaveden kruti režim. Nadzorno osoblje često šikanira i neoprostivo se zamjera radnicima. Jedan nadglednik u drvodjelskoj radionici, neki žižak, u tome je prednjačio. Silovito je istupao prijetio, bez razloga otkazivao radnicima posao i potkradio poduzeće na taj način, što je radnike sililo da u poslovnim satovima rade za njegov vlastiti račun. Kad je prevršilo mjeru, došao je u oštari sukob sa najistaknutijim Ursovcima u poduzeću i odjednom iskrslo je pitanje: ili on napolje iz poduzeća ili četrnastorica radnika, koja su se protiv njegova zulumata podigli. Direktor je bio čvrsto na strani žiškovoje. Da bi arbitraža u tome sporu prešla iz direktorove nadležnosti u ruke uprave, moralo se pomišljati na štrajk iz solidarnosti cijelog poduzeća. Bez pomoći Hrsa ta akcija, ne samo što bi bila teško izvediva, već bi mimo Hrsa bila uopće nemoguća. Nakon razgovora vođenih u prostorijama klasnih sindikata u najdrugarskijem tonu, pristaje Hrsu u brodogradilištu dali su svoj pristanak na borbu. Nakon toga je izvršen složan pritisak na upravu poduzeća, i kad je ona uvidjela da se nalazi pred općom i punom obustavom rada ustegla je radnicima otkaze i — nadglednika otpustila. Radnici su pobijedili. Direktor poduzeća, koga se općenito smatra sukrivcem

nadglednika žiška, morao je uzmaknuti.

Ima još dosta primjera iskrene i složne borbe organizacija Ursa i Hrsa, pogotovu u Hrvatskoj koji jasno pokazuju kojim putem treba da se uporno radi ne samo za puni uspjeh svakodnevnih konkretnih ekonomskih borba radničke klase nego i na stvaranju njezinoga jedinstva, bez koga nema jačeg unapređenja interesa i borbe radničke klase.

Time je, eto, opravdan naslov ovoga članka, da akciono jedinstvo sa Hrs-om nije prazna formula ako se na tome jedinstvu radi ustrajno i lojalno, bez spletkarskih sastojaka i na pitanjima koja su Hrsovcima kao radnicima jasna i prisna. Ovaj u našim odnosima golemi uspjeh tim je važniji, što je solidarnost postignuta na jednom čisto moralnom pitanju i što je u zaštiti progonjenih ursovačkih boraca sudjelovao sekretar podružnice Hrsa za Dalmaciju, koji je i sam brodogradilišni

radnik. Ne može se reći, da i u Dalmaciji nije bilo bezbroj Hrsovih poteza koji su, svojim vanjskim znacima, Ursovcima mogli poslužiti kao opravdanje za objavu rata Hrsu do istrage, ali Ursovcima u Dalmaciji nisu htjeli da traže dlaku u jajetu i da dopuste da elementi koji ih razdvajaju pretegnu nad onima koji ih spajaju.

Iz ovoga slučaja bilo bi pogrešno izvesti da rad na jačanju Ursa ne treba nastaviti sa još više elana i da ma tko drugi osim klasnog radničkog pokreta može da zamijeni borbu radničke klase za njenom emancipacijom od sistema kome robuje. Ali isto tako ništa manje ne bi bilo pogrešno sve druge organizacije taksirati kao prosto oruđe u rukama klasnih neprijatelja, koje samim tim što su vanklasne ni u kom slučaju ne mogu biti pokrenute u borbi protiv raznih oblika kapitalističkog nadiranja i eksploatacije.

B.—

Kongres Ujedinjenih klasnih sindikalnih organizacija u našoj zemlji

Za 5. i 6. decembra o. g. sazvan je kongres URSSJ-a u Sl. Brodu koji ima ogromno značenje za radničku klasu i njenu borbu.

Ekonomski položaj radnika danas je vrlo težak i može se dokazima utvrditi da je teži nego prošle godine. Povećani broj uposlenih više je uticao na ukup. položaj i život radnika, jer njihove nadnice su danas manje nego ranije. Veliki tarifno-štrajkaški pokreti u posljednje dvije godine obustavili su pad radničke nadnice, ali je nagli porast skupoće upropastio uspjehe malih i raštrkanih borba, jer su osnovna životna sredstva radnika poskupili za oko 30 posto. Ova stvarnost prisiljava radničku klasu da u buduću vodi borbu u dva pravca. U prvom redu sa širim tarifnim akcijama u radionicama i tvornicama potrebno je podizati nadnice i popravljati ostale uslove rada, a istovremeno povesti borbu protiv skupoće i spekulacije koje kapitalisti tako rado zavađaju u cilju zadržavanja i povećavanja svog profita. Borba protiv skupoće, spekulacije i zele-naštva jest istovremeno borba radnika, seljaka i sudnjih slojeva i zato ona treba da bude zajednička i jedinstvena.

Da bi sa uspjehom mogli suzbijati kapitalističke apetite, potrebno je u prvom redu utvrditi borbeni strategiju svih najamnih radnika, koja će se moći uspješno primjenjivati u napadu i odbrani. Za uspješnu borbu protiv krupnog kapitala ne samo da je bezuslovno potrebna zajednička i složna akcija svih radničkih organizacija nego i savez radničke klase sa borbenim organizacijama seljaka, malih obrtnika i trgovaca. Pored ocjene uzroka polažaja radničke klase i stanja današnje privrede kongres URSSJ-a treba da izradi nužne smjernice tarifne i opće sindikalne akcije i suradnju s ostalim izrabljenim društvenim slojevima. Nadalje kongres URSSJ-a treba temeljito da revidira i izmijeni akcioni program koji je prije tri godine izrađen na kongresu u Sarajevu, jer je taj program za današnje prilike nepotpun i ne-

dostatan.

Brzi razvitak industrije i stvaranje industrijskih kartela kao i pojačani nasrtaji industrijalaca na izvojevanje tekovine radnika traže od klasnog radničkog pokreta, da bude sposoban ne samo da se odupre navali nego i da pređe u protunavalu, u akcije za izvojevanje boljih i novih tekovina. Uredba o minimalnim nadnicama, pomirenju i arbitraži, u veliko sputava klasni radnički pokret u izvođenju potrebnih i brzih akcija. Da bi klasni sindikalni pokret mogao uspješno da brani interese radnika on mora i po svojoj unutrašnjoj organizacionoj izgradnji biti osposobljen i postavljen na jednu savremeniju višu organizacionu formu. Mnogobrojni savezi i savezići unutar URSSJ-a nisu sposobni da savladaju sve teškoće koje se pojavljuju na njihovom putu. Treba izvršiti stapanje srodnih i ujedinjenje istorodnih organizacija u jedan savez, na principu: jedno poduzeće jedan sindikat.

Pitanje akcionog i akcionog jedinstva radničke klase jest jedno od primarnih pitanja. Tom pitanju mora kongres URSSJ-a da posveti punu pažnju i da donese pravilne zaključke u pravcu stvaranja tog jedinstva. Po svakodnevnim životnim pitanjima radnika, kao što su: tarifno-štrajkaške akcije, akcije za pomoć neuposlenim, akcije za sprovedbu odredaba socijalno-političkog zakonodavstva, za punu autonomiju i slobodne izbore u ustanovama radničkog socijalnog osiguranja i zaštite, za povlačenje Uredbe o minimalnim nadnicama, za punu slobodu djelovanja klasnih organizacija i koalicija radnika i namještenika, potrebne su složne i zajedničke akcije svih radnika i namještenika i njihovih organizacija.

Na tim pitanjima treba stvarati jedinstveni front svih radnika, jer od jedinstvenog nastupa čitave radničke klase ovisi život i pravo radnika na slobodu koalicije i akcije bez kojih nema popravka životnog položaja radničke klase u današnjem društvu.

SELJACI U ŠPANIJI

14. aprila 1931. godine pala je najstarija dinastija Evrope: Španija je postala republikom.

Koji su uzroci i koji je neposredni povod tome preokretu?

Neposredni povod bijahu izbori, održani 12. aprila, prvi »slobodni« izbori u Španiji, nakon osamogodišnje diktature Primo de Riverre. Izborna borba i pobjeda republikanaca stavila je u pokret mase radnoga naroda i strah da bi se taj pokret mogao pretvoriti u otvoreni ustanak, prisilio je novoizabrane municipalne vijećnike, da proglase republiku. Najprije u Oviedu, zatim redom u Sevili, Barceloni itd., te konačno i u Madridu (14. aprila).

Španija je pretežno agrarna zemlja. To svjedoče statistički podaci o zanimanju stanovništva (1910. godine bilo je od svih zaposlenih 56 posto zaposleno na poljskim radovima), podaci o nacionalnoj imovini i prihodima (Francuski nacionalni ekonom Barthe proračunao je, da od 2.940 milijuna funti šterlinga narodne imovine pripada poljoprivredi 1.540 milijuna, i da od 228,2 milijuna funti narodnog prihoda otpada na poljoprivredu 116), te podaci o izvozu (otprilike 60 posto ukupnog izvoza otpadalo je 1930 god. na poljoprivredne proizvode). Uprkos ti činjenicama, obrađuje se u Španiji manje nego 50 posto zemlje sposobne za obradu. Od 45 milijuna hektara agrarne zemlje pokriveno je 25 mil. ha livadama, ispašama, šumom itd. Dio od toga ostaje potpuno neiskorišten, a drugo služi za pašu, za lov itd.

Više od svjetske krize i više od vremenskih nepogoda, koje su snašle zemlju u godinama 1929-31, dovele su do propasti poljoprivrede i do revolucije podjela posjeda zemlje, agrarni odnosi (preostaci feudalizma) i konačno nacionalno pitanje. Promotrit ćemo svako od tih pitanja napose.

Godine 1920-24 katastrofirana je otprilike trećina sveukupnog areala (27 andaluških, estremadurskih i kastilskih provincija — 18 milijuna hektara, 36 posto areala). Ta je katastracija pokazala da je 67 posto obrađivanog tla vlasništvo od 2 posto veleposjednika (preko 100 ha zemlje) ili obrnuto da na 76 posto malih posjednika (a to su seljaci otpada tek 7,4 posto obrađivane zemlje! U Estramaduri ima posjeda koji dosižu i 20.000 ha. Gotovo čitava provincija Jaen u Andaluziji pripada 12-torici posjednika. Vojvoda Alba posjedovao je zemlju i dvorce u gotovo svakoj od 49 provincija, a grof Romanones vlasnik je većeg dijela provincije Guadalajara. A i crkvi i manastirima pripada oko 3,5 mil. hektara tla.

Posljedica je takve podjele veliki broj siromašnih seljaka i još veći broj seljaka-radnika. Njihov se broj cijeni na 4 milijuna i taj je golemi broj uzrok strahovitog siromaštva stanovništva Španije.

Agrarni odnosi u Španiji karakterizirani su velikim raširenjem unajmljivanja zemlje. Gotovo polovica malih seljaka nijesu posjednici, nego najamnici. Od katastriranog zemljišta 5,7 milijuna (dakle trećina) unajmljeno je.

Agrarni problem ne možemo pravilno ocijeniti, ako se ne osvrnemo još i na nacionalno pitanje. Ono je za Španiju uopće, a napose za njen agrarni problem, od velike važnosti. Više od 25 posto stanovništva jesu narodne manjine: Katalonci 2,3 mil., Baski 1,6 mil. i Galicija 2,1 mil. ljudi, iskorištavano je bilo od »tuđinaca« koji su vlasnici zemlje (Kastilci u Galiciji), bilo pak u ime poreza (Katalonci).

Republikanska vlada poduzela je neke mjere, koje se u prvi mah pričinjavu zgodnima da ublaži i olakša položaj seljaka. No to su bile demagoške mjere: one su ili ostale samo na papiru ili su pomogle tek — velike posjednike.

Da »pomogne« seljake-nadničare izdan je 2. VII. 1931. dekret o uvođenju 8-satnog radnog vremena (taj je ostao samo na papiru), 12. VI. 1931. dekret o osiguranju radnika (i to nije nikada provedeno) i 28. V. 1931. dekret (zakon od 9. IX. 1931.), koji propisuje veleposjednicima, da smiju unajmljivati samo radnike iz mjesta na području njegova posjeda. (Ovo je postalo sredstvo da se raspiri međusobna mržnja među seljacima).

Sve te mjere nijesu ništa izmijenile na sistemu agrarnih odnosa, one ne diraju feudalnih ostataka, one ne popravljaju položaj seljačkog naroda.

Pa i mogućnost »reforme posjeda«, koju je republikanska vlada morala pod pritiskom masa obećati, a koju je htjela i provesti, nastojali su latifundisti (veleposjednici) otkloniti otvorenim izigravanjem i sabotazom. Pod izlikom, da izvlaštenje koje predstoji oduzima volju za rad, ostalo je mnogo polje neobrađeno, žetva je podbacila, a cijene su se stale dizati. Očajno stanje postalo je tako još očajnije.

A u čemu se sastoji ta t. zv. »agrarna reforma«? O njoj valja da još progovorimo riječ-dvije.

Svu zemlju, koja pripada jednom vlasniku i prelazi neku maksimalnu veličinu, tako kazuje zakonski predlog, može država da izvlasti. Taj je maksimum vrlo visok. On iznosi 600 hektara (u prvom predlogu 300 ha) za zemlju posijanu žitaricama, 300 ha (u prvom predlogu do 200 ha) za tlo posaðeno maslinom, 100 ha za vinograde, 300 ha za voćnjak, za pašnjake 750 ha (u prvom predlogu 400 ha). Ti se brojevi odnose na nenavodnjavanu zemlju, za navodnjenu je maksimum 10-50 ha (u prvom predlogu 10 ha). Izvlaštenje ima da slijedi prema predlogu naročito izabranih tijela; ponajprije centralne junte i lokalne junte, a zatim instituta za agrarnu reformu. Osim toga, utvrđen je i red po kome se vrši izvlaštenje. I taj je red mijenjan od predloga do predloga. Dok su u prvim nacrtima senioralna dobra bila na prvom mjestu, u četvrtom nacrtu došli su već na prvo mjesto posjedi ekskralja i crkve, a u petom — državna zemlja.

Za izvlaštenu zemlju treba da vlasnici dobiju otštetu, a sredstva za to namaknut će se novim porezom. Taj porez snosi konačno opet seljak.

Prema tome odgovara ta refor-

ma potpuno interesima građansko-republikanske demokracije, buržoazije, veleposjednika, a položaj seljačkih radnih masa nije popravljen. On može da se popravi jedino odlučnim mjerama potpunog preobražaja poretka, koji će donijeti i nove odnose rada, istinsko rješenje agrarnog problema potpunim prelaženjem zemlje u ruke onih, koji je obrađuju i kolektivnim obezbjeđenjem moderne racionalne zemljoradnje. Vlada Pučke Fronte (Frente Popular) počela je ovakvim mjerama prije izbijanja građanskog rata ljeti 1936., a pobjeda radnog naroda i radničko-seljačka vlast u Španiji imala bi da definitivno, kao i sva ostala pitanja, riješi i ovo, potpuno u skladu s interesima radnih masa, koje sačinjavaju pretežitu većinu naroda.

Kako se kolonijalni posjed Španije stalno smanjivao, bili su njegovi vladajući slojevi upućeni na iskorištavanje domaće potlačene klase. Uvozom stranog kapitala radne su mase pored toga pale još i u ropstvo tuđinske buržoazije. Goleme zaštitne carine i porast cijena agrarnih industrijskih proizvoda vodi do kobnog siromašnja zemlje. Pored velikih prostora (505.000 km²) Španija je slabo napučena (24 milijuna stanovnika), a narod unatoč tome u silnoj bijedi. Feudalci posjeduju čitave provincije, a mase poljoprivrednih radnika ni parčeta zemlje. U Španiji se i prema najnovijim statistikama 57 posto stanovništva bavi obrađivanjem zemlje, a ipak se narod ne može prehraniti žetvom. Socijalna natražnost sprečava iskorištavanja proizvodnih snaga, i tako je, začudo, ta zemlja morala još i da uvozi kruh!

Prema najnovijim podacima klasa veleposjednika u Španiji obuhvata 20.000 do 30.000 s posjedom od 100 do 100.000 hektara, a ti posjeduju 2 trećine sveukupne zemlje. Najveći je veleposjednik crkva kao cjelina, no ona je istodobno i najveći kapitalist, posjeduje banke, industrije, kuće za iznajmljivanje itd. Buržoazija nije toliko jaka kao u ostalim zemljama Zapadne Evrope. Broj bogatih seljaka, sa posjedom od 30 do 100 hektara, ne može se danas utvrditi zbog nestašice statistike, a isto tako nedostaju najnovije statistike o srednjim i siromašnim seljacima. Srednji je seljak siromašan u punom smislu te riječi, jer ga eksploatiraju i država i crkva i feudalci. Madariaga: »Agrarni zakon stvara sloj seljaka, koji je jedva različit od poljoprivrednih nadničara«. Standart života tih seljaka i poljoprivrednih nadničara toliko je nizak, da se može uporediti s poluživotinjskim stanjem. Kuće se na selu sastoje često iz jednog kreveta, 2-3 stolice, klupe, nešto suđa za kuhanje, zatim mnoštvo djece i pasa. Kakva okrugla jama u zidu ima da bude prozor. Jedna su vrata i za ulaz i za izlaz, i za ljude i za stoku. Broj poljoprivrednih radnika cijeni se danas na 1,5 do 2 milijuna. Njihov je život bijedan, nadnice silno niske, a radi se samo 100 do 200 dana godišnje. Oni uglavnom gladuju.

Sudbonosni događaji, koji danas

potresaju Španiju, ujedno su odlučni za razvoj općih političkih odnosa u svijetu. Dogle su se u toj zemlji najreakcionarnije sile, da fašističkim oružjem podjarne i berske narode, kad je već reakcija na izborima 1936. g. bila hametom potučena. Poslije tih izbora uspostavljene su sve političke slobode, uključiv i pravo štrajka. Ukinuti su feudalni nameti, a preko 60.000 seljaka dobilo je zemlju. Katalonija je dobila svoju autonomiju, koju je i prije imala, a opća amnestija otvorila je desetinama tisuća političkih zatvorenika tamnička vrata. Mase su se podigle u golemom naletu, a fašizam je bio potučen.

Kad su sile reakcije u Španiji: feudalci, crkva, velika buržoazija, uvidjele, da im prijete konačna propast od ujedinjenih seljačko-radničkih masa, kojima je prišlo i sitno građanstvo i napredna inteligencija, dali su se na posljednji očajnički korak: da vojničkom klikom generala, a uz pomoć internacionalnog fašizma, slome narod u njegovu naletu za osvojenje potpune slobode. Sitno je građanstvo uz vladu, jer će ga ona osloboditi iz ralja feudalizma i stranog izrabljivačkog kapitala, seljaci dobivaju zemlju, radništvo uređene odnose rada. Na internacionalni fašizam pada sva ona krv, koju prolijevaju narodi Španije za svoje nacionalno, socijalno i ekonomsko oslobođenje.

Molim riječ!

Sarajevski dnevnik »Jugoslaven-ski List« objavio je bio nekoliko članaka o Međunarodnoj izložbi u Parizu. Posljednji članak od 19. X. dotiče kao se i postupka talijanskih vlasti prema putnicima kroz Italiju. Inače, u svim tim člancima prikazan je uspješni rad vlade Narodnog fronta Šotlan-Blum.

Talijanski konzul u Sarajevu, koji se našao pogođen jednom reporterskom konstatacijom, u nizu mjera koje je preduzeo lično, javio je o tome talijanskom poslaniku u Beogradu, a ovaj je naredio direkciji društva Putnik — gdje je bio zaposlen pisac članka g. Vsevolod Tumin — da se isti otpusti iz službe. Intervenirano je i kod Ministarstva Inostranih poslova.

Saznavši za ovu stvar, francuski ministar u Beogradu sa svoje strane poduzeo je korake, kako bi se spriječilo otpuštanje g. Tumina.

Međutim, uprkos ove intervencije, upravni odbor »Putnika« na sjednici od 1. X. donio je rješenje otpuštanjem iz službe i momentanom razrješavanjem sa dužnosti g. Vsevoloda Tumina.

Ne treba da se iznenadimo, ako jednoga dana po takvom naređenju, mnogi od nas, u svojoj rođenoj zemlji, osjeti gnjev klero-fašizma, i nađe se — na nekim liparskim otocima.

ZNANOST I ŽIVOT

časopis za popularizaciju nauke Upravo je izašao iz štampe dvobroj (2-3.) časopisa »Znanost i život« sa člancima iz filozofije, ekonomije, medicine, pedagogije, geografije, tehnike i umjetnosti, uz bogati feljton. Članci su pisani popularno.

Ovaj dvobroj ima 96 strana srednjeg formata, ukusno je opremljen i stoji u prodaji 12 dinara. Pretplata za »Znanost i život« — Zagreb, Nikolićeva 14/III. (Ček. račun Pošt. štedionice broj 339.876. — Znanstvena knjiga).